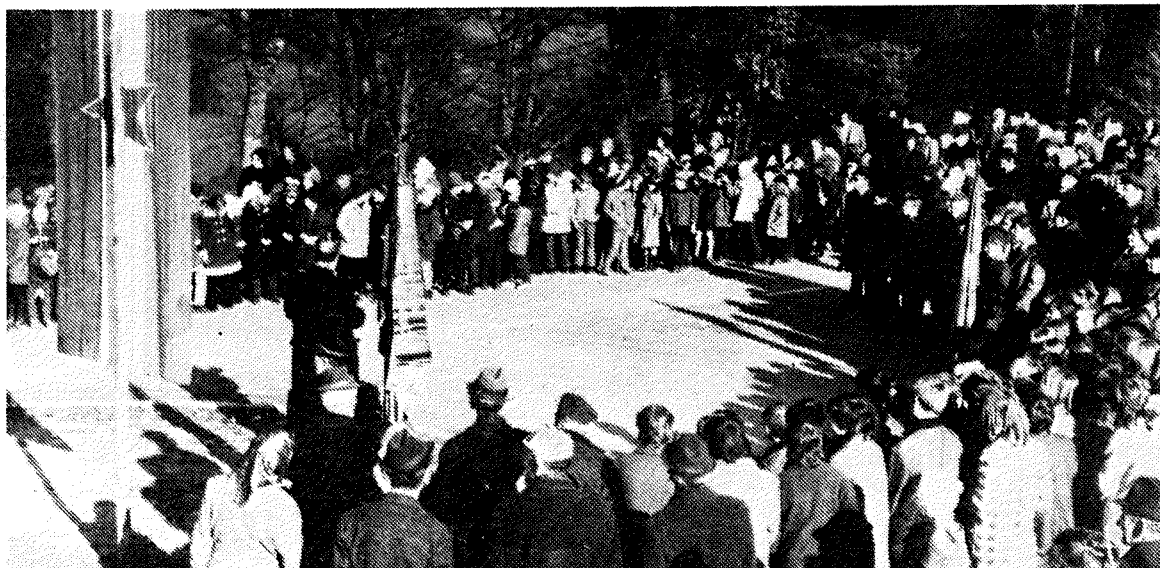

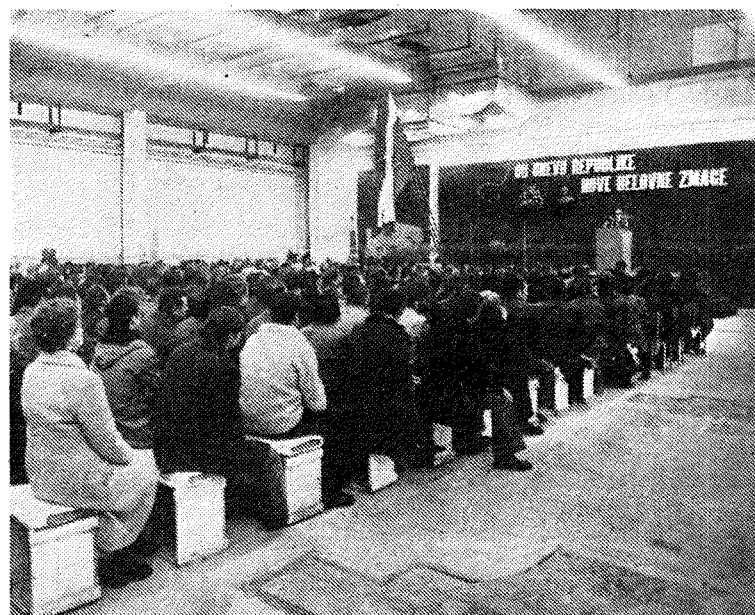
tv-15 naš TOVARIS

Št. 49
4. decembra 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Triinštirideseti rojstni dan domovine

»Za svet miru, svobode in solidarnosti«

Od ponedeljka (prvega) do srede (tretjega decembra) je bilo na Dunaju – na mednarodni konferenci pod naslovom »Svetovno srečanje borcev in žrtev vojne. Akcije za razorožitev in svet miru, varnosti, svobode in solidarnosti« – zbranih blizu 500 predstavnikov vseh borčevskih organizacij sveta.

V koordinacijskem komiteju mednarodnih borčevskih organizacij in razorožitev, ki je srečanje organiziral, so predstavniki štirih vodilnih mednarodnih organizacij: Svetovne federacije bivših borcev, Mednarodne federacije borcev odporniških gibanj, Evropske konfederacije bivših borcev ter Mednarodne konfederacije bivših vojnih ujetnikov.

Poprejšnja svetovna borčevska konferenca je bila pred dvema letoma v Beogradu.

Jugoslovansko delegacijo je vodil predsednik zveznega odbora ZZB Rudi Kolak.

Dunajsko srečanje je bila zadnja velika manifestacija v okviru leta miru.

Poleg deklaracije, ki izraža občutje večine vseh borcev ter njihovo zavzetost za mir, svobodo, neodvisnost, razorožitev in solidarnost, so sprejeli tudi apel, naslovljen na svetovno javnost.

Švedski akademiji znanosti so sporočili predlog, da dodeli Nobelovo nagrado za mir mednarodnim borčevskim organizacijam.

R. R.

Teden solidarnosti

Solidarnost pionirjev, mladine ter delovnih ljudi in občanov z osvobodilnimi gibanji in žrtvami agresije je v naši domovini dobila širok razmah. Organizirano potekajo vzgojno-izobraževalne in informativne dejavnosti, pogovori, prireditve in razstave, stalna pa je tudi pomoč narodom, ki se borijo za svobodo in neodvisnost. Koordinacijski odbor sprejema razmeram prilagojen program solidarnostnih akcij in pomoči v hrani, obleki, zdravilih, šolskih potrebščinah, medicinski opremlitvi, zdravljenju ranjencev, izobraževanju pripadnikov osvobodilnih gibanj pri nas itd.

V letošnjem letu naj bo Teden solidarnosti, poleg že omenjenih oblik dejavnosti, povezan z aktivnostmi v Mednarodnem letu miru in s sklepi 8. konference neuvrščenih držav v Harareju.

Ker je zbiranje pomoči narodom, ki se borijo za svobodo, sestavni del naše solidarnosti, vas pozivamo, da tudi v Tednu solidarnosti prispevate v ta namen. Tekoči račun Koordinacijskega odbora je pri Republiški konferenci SZDL Slovenije, Ljubljana, Komenskega 7, številka: 50100-678-45111.

Darja Bavdaž,
predsednica koordinacijskega odbora

11. tradicionalno srečanje

6. decembra letos se bodo v Celovcu (Avstrija) zbrale delegacije konfederacije združenj borčevskih organizacij Furlanije – Julijske krajine, Zveze koroških partizanov, Zveze slovenskih izseljencev s Koroške, Zveze avstrijskih protifašističnih borcev in žrtev fašizma, Organizacije političnih pregnancev iz Celovca in Gradca, Zveza socialističnih borcev za svobodo iz Celovca in Gradca ter Zveze združenj borcev NOV Hrvaške in Slovenije.

Doslej so se delegacije borčevskih organizacij iz Furlanije – Julijske krajine in iz Hrvaške ter Slovenije zbrale 1976. leta v Ljubljani, 1977, 1980 in 1985. leta v Vidmu, 1978. leta na Reki, 1979. leta v Novi Gorici, 1981. leta v Celovcu, 1982. leta v Kumrovcu, 1983. leta v Mariboru, 1984. leta v Gradcu.

Srečanja, ki so nastala iz potrebe po dogovarjanju borčevskih in protifašističnih organizacij, pomenijo hkrati poglobljanje tvornega sodelovanja med borčevskimi in protifašističnimi organizacijami naših socialističnih republik, borcev iz avstrijske Koroške in Štajerske ter dežele Furlanije – Julijske krajine. Za prispevek skupnemu boju za mir in razorožitev v svetu, boju proti oživiljanju fašizma in še posebej prenašanju tradicij NOB in odpornišva na mladi rod, kakor tudi uveljavljanje pravic narodnostnih skupnosti kot mostu združevanja narodov, ki živijo na tromeji Avstrije, Italije in SFRJ.

Letošnje srečanje pripravljajo organizacije borcev in žrtev vojne z avstrijske Koroške. Poleg predstavnikov sodelujočih organizacij se bosta srečanja udeležila tudi deželni glavar in župan Celovca.

Predvideno je, da bodo predstavniki vseh organizacij sprejeli poziv, v katerem bodo posebno pozornost posvetili pomenu miru in sožitja na območju med Alpami in Jadranom.

Jože Božič

P. S. Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je za to priložnost izdal brošuro, ki širšo javnost seznaja z dosedanjimi prizadevanji borčevskih organizacij in organizacij žrtev vojne na območju Alp in Jadrana v prid demokraciji mednarodnih odnosov, zmanjševanja oboroževanja in upoštevanju pravic narodnostnih manjšin.

Brošura povzema vsa dosedanja srečanja, podaja njihov kronološki pregled ter obelodanja besedila dosedanjih skupnih dokumentov.

Pogovor s Tonetom Anderličem, predsednikom Zveze socialistične mladine Slovenije

Nič več o vprašanjih z roba

Slovenska mladinska organizacija je letos doživela več publicitete kot prej v nekajletnem delovanju. S predsednikom predsedstva RK ZSMS sem se pogovarjala o tem, kaj mladina dela, kaj snuje in kako njen predsednik ocenjuje njene aktivnosti v tem letu.

Tone Anderlič, kako je minilo leto 1986 za mladince, aktivne v ZSMS Slovenije?

Težko bi ocenil leto, saj gre navsezadnje za daljše obdobje, ki ga je treba zajeti. Je pa letošnje leto značilno po svojih številnih kongresih, ki so nam ponudili nekakšen prerezni pogled v naš družbeni položaj. Na kongresih smo se dogovarjali, kako bomo bolje, uspešneje delali in urejali zapletene razmere. Po drugi strani pa življenje teče dalje. Pravzaprav se v bistvu zaenkrat še ni kaj dosti spremenilo, čeravno smo doživeli nekatere kadrovske in druge spremembe. V končni fazi bi se to že moralo poznati tudi v našem produkcijskem procesu, v načinu javnega delovanja in sploh, v spremembah družbenih odnosov. Brez upoštevanja vseh teh dejstev ni mogoče inventarizirati bere dela slovenske mladinske organizacije.

Z dvanajstim kongresom ZSMS je bilo zaključeno obdobje iskanja identitete slovenske mladinske organizacije. Že takoj po enajstem kongresu pred štirimi leti, je postalo jasno, da je treba mladino usmeriti k temeljnim družbenim problemom. Postavilo se je vprašanje kakšna naj sploh bo mladinska organizacija, da bo mlade pritegnila.

Več kot očitno je, da se je v obdobju ekonomske krize istočasno dogajala tudi družbena kriza, kriza družbenega faktorja. Še najprej pa se je prepad med željami in realnostjo pokazal v mladinski organizaciji. Zato je morala ZSMS iskati svojo pravo identiteto.

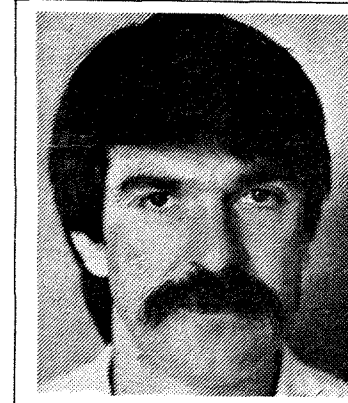
V vprašanjih, ki jih je odpiral dvanajsti mladinski kongres, smo ZSMS uvrstili med tiste sile, ki danes iščejo poti razvoja, (kakor na primer znanost, tehnologija, nova iskanja v proizvodnji, komunikacijah...). Znotraj teh vprašanj smo hoteli osvetliti vsakega posameznika, na katerega smo v vsej tej naši dosednji splošnosti – pozab-

ljali. Kajti, vsak posameznik je z vsem svojim potencialom lahko nosilec napredka. Tu mora biti dovolj prostora tudi za drugačnosti, za vsakemu posamezniku lastne osebne danosti in pristope k skupnim problemom. Svočenje mnenj pa naj izlušči tisto najboljšo rešitev, ki nosi v sebi bolj napredno, vizionarsko, vse tisto pač, kar bogati naše življenje na vseh področjih dela, od znanosti do kulture.

Ko smo prišli na čisto svojo lastno identifikacijo v okolju, ki nas obdaja, smo se šele lahko odločneje pojavili s konkretnimi vprašanji.

Temeljno, vsem skupno vprašanje je, kako naprej razvijati našo materialno osnovo, skupno in osebno porabo. Zato smo odpirali vprašanja upravičenosti investiranja v Jesenice, Kidri-

čevje... Nismo videli garancije za njihovo ekonomsko uspešnost, skrbi nas njihov vpliv na okolje, vse to pa bo povzročilo tudi socialne in sociološke vplive. Glede na to, da smo družba s skromno akumulacijo, je treba nujno večkrat pretehtati, kam, v katero smer se bomo razvijali.

Tone Anderlič

Postavlja se torej vprašanje, zakaj je tako velik razkorak med tem, kar si vsi želimo in tem, kar se godi. O teh vprašanjih smo v ZSMS veliko govorili. Drug sklop vprašanj pa je, kako delavcem vrniti v njihova življenjska in delovna

okolja odločanje o njihovih temeljnih pravicah. V preteklem obdobju so bile namreč več kot očitne tendence centralističnega vodenja in odnosov v družbi.

Kako pa obravnavate ta vprašanja na zvezni ravni?

Do zveznega kongresa je bilo vse lepo zapisano v platformi, zadeve pa so se zaostri- le na zveznem mladinskem kongresu, ko tisto, kar smo zapisali, nikakor ni moglo preiti v razpravo. Tako je bilo zelo malo povedanega o pomembnih vprašanjih, od ekonomije pa do vzgoje in izobraževanja. Zdaj je očitno, da predkongresni in tudi kongresni dokumenti niso potegnili za seboj konkretne akcije.

Kaj pa Zveza socialistične mladine Slovenije in SZDL? Ponekod, zlasti v drugih republikah, smo lahko v sredstvih javnega obveščanja zasledili oznake, češ da je slovenska mladina prišla v SZDL z nekaterimi vprašanji »na mala vrata«. Kaj lahko rečete na to?

Pri nas (v ZSMS) je že prevladala miselnost, da ne moremo dnevno odpirati vprašanj, ne da bi jih odpirali v socialistični zvezi, četudi včasih povzročijo oster spopad mnenj. Dosegli smo, da v razpravi o pomembnih vprašanjih ne gre več brez ZSMS.

Lahko pogledava kakšen konkreten odmev na dejavnost ZSMS?

Ob številnih naših razpravah, ob vrsti akcij naših ekologistov (tribun, okroglih miz, predavanj) in ob ustreznem odzivu Sveta za varstvo okolja pri predsedstvu RK SZDL, se je izkristalizirala

potreba po organizirani razpravi o varčevanju energije in o ekologiji. Ne delam si utvar, da gre zdaj vsa zasluga za takšno, širše obravnavanje teh problemov, mladinski organizaciji. Je pa to gotovo tudi posledica vseh naših prizadevanj. Energija in okolje sta vprašanji naše prihodnosti.

Prepričan sem, da so postala ta vprašanja široko odmevna in niso le »modne muhe« (po mnenju nekaterih – prinesene iz drugih okolij, iz drugih držav). Gre za naše probleme, zato moramo nanje odgovarjati v tem času in tem prostoru.

Nujno je, da se mladina s svojimi vprašanji sooča v SZDL, saj se zavedamo, da ne moremo prihajati pred družbo imperativno, z zahtevami. Z drugimi in tudi drugačnimi mnenji pa se lahko srečujemo le v SZDL in nikjer drugje. Seveda pri tem ne mislim na forum, ampak na srečevanje mnenj skupin ljudi, ki se združujejo v najrazličnejših organizacijah – tudi borcev in partije.

Ali to pomeni, da je slovenska mladina prispevala svoj delež k takšnemu funkcioniranju socialistične zveze, kakršnega smo od nje pričakovali?

Ja. To velja navsezadnje tudi za vprašanje civilnega služnja vojaškega roka. O tem se je treba pogovoriti v SZDL in nato širše odpreti razpravo. Ne moremo vedno obravnavati vprašanj samo po količinski teži, ampak tudi po tem, kaj pomenijo za posameznika. Če rečemo, da za Slovenijo 15.000 nezaposlenih ni nič resnega, to še ne pomeni, da to ni problem za vsakega od teh 15.000 ljudi. Če torej nočemo krivično posploševati stvari, moramo obravnavati v SZDL tudi vprašanja, ki zadevajo ožji krog ljudi ali posameznika.

Lahko spregovoriva še kakšno besedo o odnosu mladinske organizacije do Mladine, glasila, katerega ustanoviteljica je?

Za začetek moram reči, da Mladina ni bilten mladinske organizacije. V ustanoviteljskih aktih pa so jasno opredeljena razmerja med ustanoviteljem in listom. Imamo

tudi sprejeto vsebinsko zasnovo. Ta zahteva kritično-ustvarjalen časopis, ki bo odpiral vprašanja našega družbenega razvoja, zlasti na vseh tistih točkah, kjer prihaja do deformacij samopravnega družbenega razvoja, kjer se poskuša na star način urejati odnose v družbi. Duh, ki preveva pisanje v Mladini, že mora odražati tistega, ki vlada znotraj mladinske organizacije, to pa še ne pomeni, da bi morala Mladina poročati z mladinskimi sej. Tukaj kaže povedati, da je Mladina v preteklosti odpirala vrsto vprašanj, od tistih o demokraciji do onih o družbeno-ekonomskih problemih in ekologiji, ki so bila tudi na dnevnih rednih obravnav v ZSMS. Pri vsem tem pa je treba povedati, da se mnenja okrog tega, kaj, katere teme naj Mladina obravnava, katere teme obravnava premalo, oziroma nič, krešejo! Kadar govorimo o uresničevanju vsebinske zasnove Mladine, opozarjamo na primere favoriziranja posameznih tem in vprašanj, ki se jih v uredništvu včasih enostransko, ločevajo brez upoštevanja širšega odnosa do družbe in dogajanj v njej. V takšnih primerih pogrešamo osvetlitve problemov z več zornih kotov in prav to je zagotovo pomanjkljivost. Seveda terja takšen pristop osvetljevanja problemov z več stani mnogo večje napore, pa tudi sposobnosti. K temu pa je treba dodati, da je gotovo res, da pa je Mladina vendarle odpirala in odpira nekatera pomembnejša vprašanja naše družbe.

Lahko kaj rečeva še o vprašanju štafete 87?

Nekateri slovenski študentje so se o štafeti izrazili do kraja odklonilno, češ da je treba v tej naši družbi prenehati z miti in kultmi. Vemo, da smo letos, oziroma za prihodnje leto za štafeto zadolženi slovenski mladinci. Menim, da je na to treba gledati kot na izziv, saj ni posebna modrost stvari ukinjati, ampak je pametneje zastaviti jih vsebinsko polno in času ter razmeram primerno. Mi smo odločno proti absurdnim spektaklom in simboličnemu tekanju, zato je pred nami težka naloga, kako vse te različne težnje in zahteve povezati v neko, za vse sprejemljivo rešitev. Res je, da gre za manifestativno zadevo, ki pa nam utegne, če je ne bomo ustrezno izpeljali, večkratno škoditi pri razreševanju drugih, vsebinsko

pomembnejših vprašanj. Eno je jasno že sedaj: štafeta prihodnje leto ne bo samo tekanje, tudi ne bo začetne razkošne proslave, kakršna je bila prejšnja leta v navadi. Skušali jo bomo izpeljati tako, da se bodo v tednu dni, kolikor bo potekala po Sloveniji, iz te manifestacije dale izluščili težnje slovenskih mladih ljudi za vključevanje na vsa področja dela in življenja v družbi. Skušali bomo upoštevati dejstvo, da sredstva javnega obveščanja redno spremljajo potek štafete in bomo zato ta vprašanja prenesli v širši jugoslovanski prostor. To je priložnost, ko lahko javnosti pokažemo, da mlada generacija ni nedefinirana prihodnost, ampak jo je čutiti že tukaj in zdaj, z vsemi vprašanji, problemi in hotenji.

Ali pa je morda vprašanje štafete vendarle nekakšno vzorčno vprašanje, kako se zadeve v ZSMJ obravnavajo?

Več kot vzorčno! Vemo, da je zvezni mladinski kongres na to vprašanje odreagal zelo čustveno, s poduarki, da je štafeta to, kar nas združuje, kar zre v prihodnost. Mi lahko k tej temi pristopamo edinole tako, da skušamo vztrajati pri uvajanju novih vsebin, novih pristopov, kajti tukaj lahko kaj hitro pride do etiketiranja... O resoluciji razvoja za leto 1987 ni razen nas razpravljali na zvezni mladinski ravni nihče – o štafeti pa znajo trajati razprave v nedogled... Zato je pozivanje na ukvarjanje s pomembnimi vprašanji nekaterim mladinskim vodstvom predvsem parolastvo! Kajti, prepričan sem, če bi povsod z enako verno in mero kritičnosti obravnavali vprašanja našega razvoja, bi se lahko vsi skupaj dosti hitreje zasukali in naše delo bi dobilo drugačno mesto tako v organizaciji kot v širši družbi.

Pogovor s slovenskim mladinskim predsednikom sva končala z vprašanjem o zadnji seji zveznega mladinskega predsedstva, pa o inerciji dnevnih redov, ki se kar povprek polnijo z nekimi točkami za obravnavo, za katere se nihče ne pripravi, tako, da razprave ni... V tej luči slovenski mladinci odpirajo nekatera vprašanja, za katere »niso na vrsti... Potlej pa žanjejo – na eni strani pozitivne odmeve in simpatije, na drugi strani pa tudi vprašanja češ, kaj pa sploh hočete...

Pogovarjala se je Bojana Žokalj-Jesih

gorenjemuta

tovarna poljedeljskega orodja, kmetijskih strojev, livarskih izdelkov: n. sol. o.

Koroška cesta 51, 62366 MUTA

telefon: 873-140 ● železniška postaja Vuzenica ● telex: 33-257 yu limuta

DEJAVNOST DELOVNE ORGANIZACIJE GORENJE-MUTA

TOZD – proizvodnja poljedeljskega orodja, n. sol. o. MUTA

– proizvodnja poljedeljskega, vrtnega, cvetličnega orodja in opreme za sadjarstvo ter proizvodnja vseh vrst odkovkov

TOZD – proizvodnja kovinskih čistilnih sredstev in ulitkov, n. sol. o. MUTA

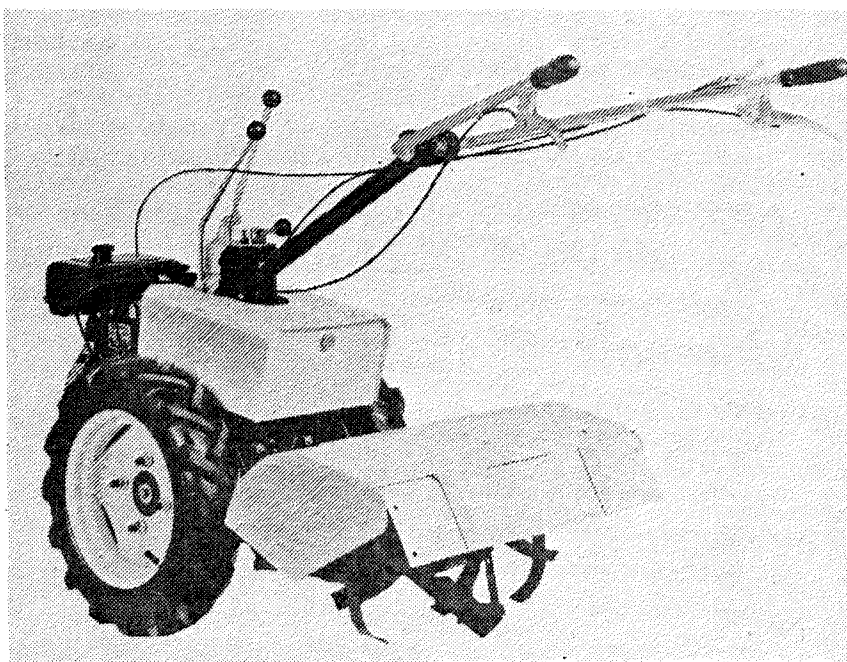
– proizvodnja vseh vrst kovinskih čistilnih sredstev in ulitkov

TOZD – proizvodnja sive litine, n. sol. o. VUZENICA

– proizvodnja sive litine za potrebe kovinske predelovalne, elektro in avtomobilske industrije

TOZD – proizvodnja kmetijske mehanizacije, n. sol. o. MUTA

– proizvodnja kmetijske, komunalne in vrtničarske mehanizacije z vlečnimi stroji in priključki

Plečnik je vstal iz sivine

V tem evforičnem letu proslavljanja obletnic in osebnosti, zagotovo neustrezno, postavljamo Jožeta Plečnika ob bok začetniku slovenske pisane besede Primožu Trubarju. Pričakovati je, kakor je pri nas, Slovencih, v navadi, čez noč v zvezde vkovano novo slavo in njeno naglo, v temno noč zagrnjeno novo pozabo. V večni igri z možmi veljave, ki jih imamo vseh skupaj, da bi jih na prstih dveh rok brez težav presteli, je kolo historičnega zanimanja (pa tudi, če smo pošteni, svetovnih trendov in mode) navrglo Plečnika. Tako si lahko danes vesoljna Slovenija in Jugoslavija vzdihujoč ogledujeta na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču številna Plečnikova udejanjena arhitekturna snovanja, mnoga med njimi iz krajev in dežel, ki jih niti nismo poznali ali zanje doslej vedeli.

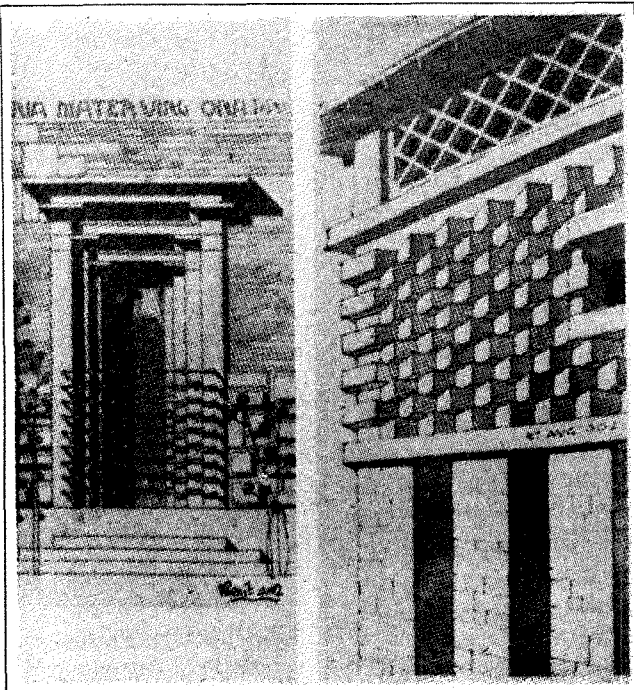
Pred nami je razstavljeno življenjsko delo plodovitega in brez zadrege v širši evropski prostor razkoračenga Slovenca, ki pa mu ne moremo pritačiti naše znamenite »nikderdomščine« in »slivarstva«, čeravno podrobnejši pogled v njegovo delo kaže dosledno in z vsem spoštovanjem uvajane elemente narodnega, slovenskega, v arhitekturni detalj.

Ko bi imeli množico plodovitih, v širi svet vstopajočih umetnikov v preteklosti, bi bili očitki o pretiravanjih s Plečnikom sprejemljivi. Tako pa se zdi vendarle pametneje natančneje pogledati v njegovo zapuščino, če so si to že privoščili Francozi, ki imajo navsezadnje polna nederja umetnostne bere, pa jim ni bilo odveč s spoštovanjem in pronicljivim zanimanjem v dostojnem blišču Bo-

uburga predstaviti krajnskega Plečnika.

Treba je dopustiti možnost, (tako nekateri interpretirajo čustveni izbruh do Plečnika), da se tako kot na širšem področju likovne umetnosti na neki točki ustvarjalnega (sve-

nes, ko so nas prerasli mimo Plečnika in njegovih stebričkov nešteto krat hladnejši in bolj nečloveški prostori, enterjerji, stolpnice in naselja, vendarle najdemo v delih mizararskega sinu malo lekci-

točno dezorientiranega) razvoja, pogledi zazirajo nazaj, tja kjer se »na smetišču zgodovine« pobere pozabljeni imena, pozabljene stvaritve in tudi – vrednote.

Mnogi so mu očitali, da je z močjo svoje arhitekturno ustvarjalne sile »požigal« vse okrog sebe in da je zavzemal brez milosti vse »prazne prostore«. Morda pa lahko da-

alov, o kulturi življenja in prostora v njem, o pomembnosti vsake male stvari, ki dopolnjuje podobno celote...

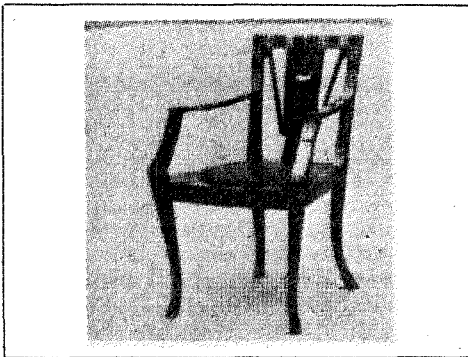
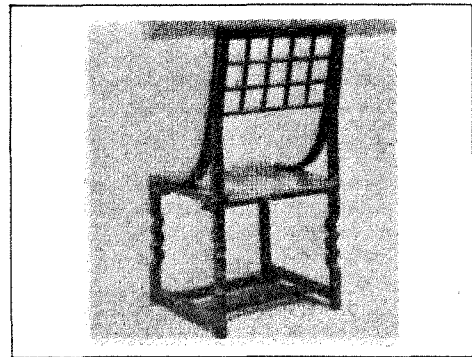
Če je kaj storil samosvoje in originalno, je Plečnik zagotovo samosvoje in z mnogimi človeško toplimi prvinami dopolnil »sveta arhitekturna pravila« svojega učitelja Otta Wagnerja, za katerega je bila znana formu-

la: funkcija – material – konstrukcija.

Pa naštejemo za konec tega kratkega razmišljanja še nekatera pomembnejša dela iz treh ustvarjalnih obdobji Jožeta Plečnika: V prvem, dunajskem obdobju, ne smemo mimo projekta Zacherlove hiše (njegovega prvega javno nagrajenega dela) in mimo cerkve Sv. Duha, ki jo štejejo v strokovnih literaturah za prvo armirano-betonsko kulturno zgradbo v srednji Evropi. Za praško obdobje je najboljše in najbolj monumentalno delo prenova slavnih Hradčanov medtem ko zaznamuje ljubljansko obdobje vrh njegovega ustvarjanja. Le-to se zrcali v vrsti urbanističnih rešitev, javnih in zasebnih hiš, nabrežij, spomenikov, ulic, cerkva... vse skupaj z danes že udomaćenim imenom »Plečnikova Ljubljana«, s simboli, kakršni je Tromostovje, Križanke, Narodna in univerzitetna knjižnica, je ureditev pobrežja Ljubljane, Tivoli in še marsikaj, vse do ljubljanskih Žal.

Kdor bi rad na novo pogledal Ljubljano, pa tudi, kdor bi rad spoznal slovenskega arhitekta Plečnika, bo našel na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani celo vrsto dokazov za trditve, da se našim pogledom prenekatero umetniške stvaritve kažejo kot popolne novosti in dosedaj – neznanke.

B. Ž. J.

Rodil se je v Ljubljani leta 1872, v notranjsko-kraški družini, katere poglavar, oče, je bil izborni mizar. Risarska vnema in strast sta ga spremljali že skozi rano otroštvo in tako je, opažen od šolnikov, dobil podporo in pomoč, da je lahko odšel na srednje šolanje na graško obrtno šolo. Slednjo je končal zelo uspešno in dobil za tisti čas dokaj spodobno namestitev kot projektant v veliki dunajski pohištveni tvrdki.

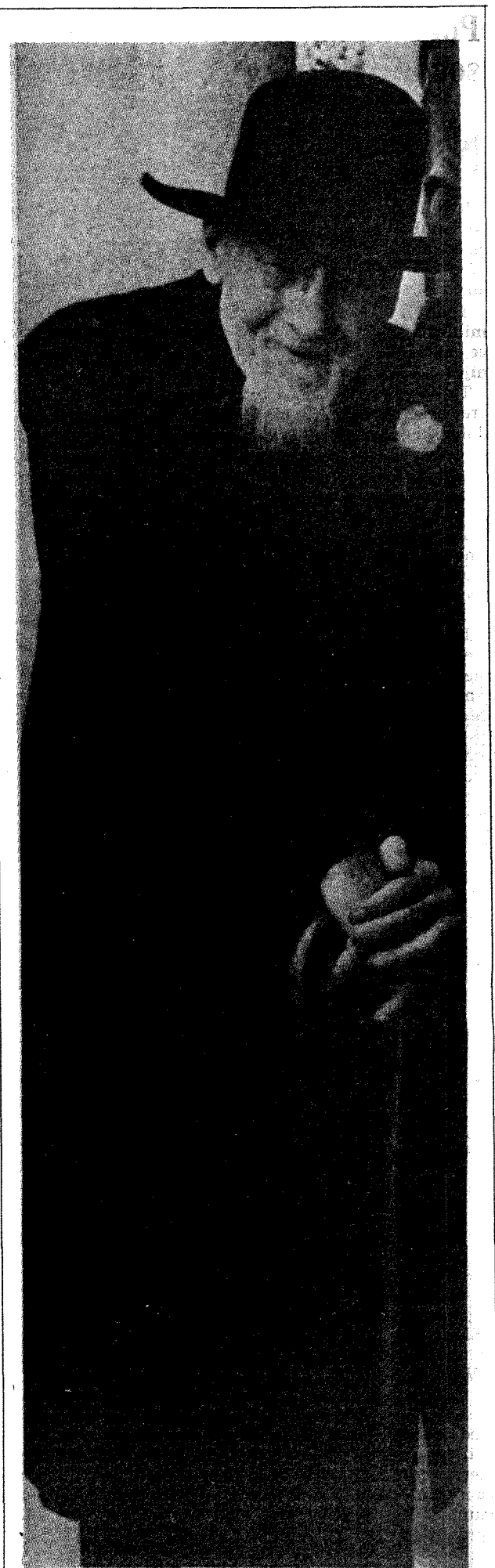
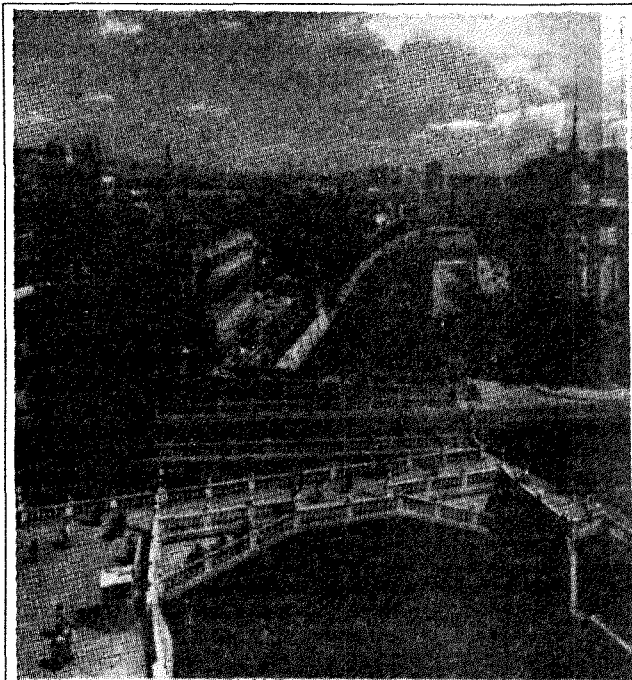
Od tod naprej je življenjepis Jožeta Plečnika vse trdneje povezan z njegovimi najintimnejšimi vzgibi in hotenji. Na Dunaju se je navdušil nad takrat vodilnim secesijskim arhitektom in profesorjem Otom Wagnerjem in si v osebnem srečanju (ter predstavitvi lastnega risarskega in drugega snovanja) priboril tudi pot na umetnostno dunajsko akademijo, v razred Otta Wagnerja – in kasneje naprej, v njegovo specialko. Nazadnje si je za izvirno študentsko delo prislužil še enoletno potovanje po Italiji in krenil od razcveta dunajske secesije na svoja pota.

Med Slovenci svojega časa se je imenitno uveljavil v svetu. Ko bi ne bilo političnih nasprotovanj (zaradi njegovega slovenskega porekla) bi bil najverjetneje končal v naslonjaču svojega nekdanjega profesorja. Tako pa so ga

nova vabila vodila z Dunaja v Prago, rodno Ljubljano in številna jugoslovanska mesta, kjer ni za seboj pustil le potopisnih spominov, ampak zvečine tudi zgrajene javne zgradbe.

V Pragi in Ljubljani je v kasnejših letih predajal svoje risarsko in arhitekturno znanje na mlajše generacije, sprva kot profesor na praški šoli za umetno obrt, hkrati pa je neumorno snoval nove in nove načrte za javne in zasebne stavbe, za notranjo opremo in predmete umetne obrti. Bil je mož, ki so mu mnogi vidni predstavniki slovenske sodobne arhitekture očitali samodršstvo in preveliko mero suverenosti v osvajanju arhitekturnega prostora, hkrati pa eden zadnjih, ki je zahteval od svojih učencev celovite osebnosti, ki morajo v pristopih k arhitekturnim vprašanjem misliti kljub različnim navdušenjem za smeri in koncepte – na človeka.

Svoje življenje je zaključil kot profesor za arhitekturo na ljubljanski univerzi, kot član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, pa dopisni član Češke akademije znanosti, kraljevskega inštituta angleških arhitektov in častni član vrste drugih pomembnih mednarodno priznanih arhitekturnih združenj. Umrli je v Ljubljani leta 1957.

Resno omajani »ugled« ameriškega predsednika

Demokratski in republikanski voditelji se zavzemajo za ustanovitev posebnega odbora, ki naj bi vodil preiskavo o ameriških pošiljkah orožja Iranu. Podobno komisijo, ki naj bi bila neodvisna, so ustanovili že v času afere predsednika Richarda Nixona, ki ga je stala tudi predsednikovanja. Vse to in še marsikaj očitno dokazuje, da je Reaganova administracija v globoki krizi in da je njena dejavnost v prihodnjih dveh letih močno vprašljiva. V opazovalskih krogih menijo, da Bela hiša še ni dojela vseh razsežnosti sedanje krize in da prav zaradi tega še ni sprejela ustreznih ukrepov. Vse več je tudi glasnih zahtev, da pravosodni minister Edwin Meese, ki zaenkrat vodi preiskavo, ne more nastopati v dvojni vlogi, kot predsednikova obramba in kot njegov sodnik.

Čeprav se že poluradno govori, da sta, zdaj že nekdanja

člana administracije John Poindexter in Oliver North, ki naj bi imela največ »masla na glavi« pri ameriških pošiljkah orožja Iranu, uničila dokumentacijo o »umazanih« poslih, pa je tako ali drugače jasno, da sta predsednik Reagan in njegova Bela hiša, kar zadeva »tajne« posle z Iranom, igrala dvojno vlogo, se pravi dvolično ameriško zunanjo politiko. Eno za ameriško javnost, drugo pa zase. Eno torej za Kongres, drugo pa za interese konservativnih ameriških sil.

Ameriški predsednik Reagan je namreč, kot vemo, javno, ostro in kategorično zagovarjal politiko nepopuščanja in sankcij proti terorističnim državam, saj je zahteval tako imenovano politiko trde roke, od obeh: od administracije in od ameriških zaveznikov. V isti sapi pa je trgoval z Iranom. Naj zdaj poskuša storiti karkoli, osta-

ne dejstvo, da je za »tajne posle« z Iranom moral vedeti. To nadalje pomeni, da je varal tudi ameriško javnost, v kateri pa je bil, če verjame, mo javnomnejskim raziskavam, tako popularen, kot je bil do zdaj le še predsednik Roosevelt. Najverjetneje mu Američani, ki nadvse zagovarjajo demokratične pravine ameriške civilizacije, kaj takšnega ne bodo nikoli odpustili.

Ameriški predsednik se sicer zdaj izgovarja, da o pošiljanju orožja ni bil celovito obveščen oziroma, da sprva sploh ni vedel, da se kaj takšnega dogaja. Zanimivo je nadalje dejstvo, da tudi izraelska vlada, ki naj bi posredovala orožje v Teheran, v začetku o vsem skupaj ni ničesar vedela. In nadalje, da tudi predstavnik protisandinistov ni ničesar vedel o računu v neki švicarski banki, preko katere naj bi Reaganova administracija financirala

»Contrasse« in sicer z izkupičkom iz prodaje orožja Iranu. Najprej naj bi šlo za vrednost 30 milijonov dolarjev, zdaj se že govori o vrednosti dveh milijard dolarjev, kar pa je nedvomno zanemarljivo, če vemo, da so ZDA samo lani tujini prodale kar za 268 milijard dolarjev orožja.

Bolj kot to pa je pomembno bistvo spora oziroma afere: ostaja vprašljivo, ali so predsednik Reagan in njegovi sodelavci s tem, ko so »odprli« trgovino orožja z Iranom in mu ga tudi izročili, izigrali besedilo zakona in prekoračili svoja pooblastila ali ne?

Če so, se seveda zastavlja vprašanje, kdo je za to odgovoren in kakšne bodo politične in druge posledice za storjeno dejanje.

Predsednik Reagan se je sprva izgovarjal, da o vsem ničesar ne ve, zatem pa je pod pritiskom obtožb in me-

dijev, radia in televizije ter tiska, suvereno izjavljal, da je bila akcija v korist ameriške politike osvoboditve talcev in da je bila dobro načrtovana, da pa so bili prav mediji odgovorni za to, da se je vse skupaj izjalovilo.

Seveda se ob tem postavlja več vprašanj kot odgovorov. Med njimi tudi, ali je resda mogoče, da je le polkovnik North vedel za »tajne dogovore« z Iranom, ki so trajali malodane dve leti. In nadalje: ali je bil ameriški predsednik, če so ga resda o pošiljkah orožja obveščali, sposoben asimilirati vse podatke in iz tega sposoben potegniti tudi ustrezne sklepe? Svojo vlogo je pri pojasnjevanju odigral tudi državni sekretar George Schultz, ki menda o poslih ni vedel ničesar, oziroma, da je bil le konzultiran, da pa se niti z enim od vidikov menjave talcev za orožje ni strinjal. Kakorkoli že, klobčič prepričevanj, navzkrižnega ognja in uradne preiskave, ki naj jo vodi neodvisna oseba, nikakor niso končani. Prav nasprotno! »Nedolžna« prodaja orožja utegne imeti večplastne posledice, v najslabšem primeru tudi predčasen odhod Ronalda Reagana iz Bele hiše.

Ameriški predsednik je minulih šest let gradil »mit o okrepljeni Ameriki«, o »obnovljenem ugledu ZDA v svetu«, o ofenzivni ameriški politiki, zdaj pa je čez noč vse to postalo vprašljivo. Ameriška zunanja politika je v resni krizi, po besedah ne-

katerih članov Kongresa celo v pravem kaosu. Temu v prid govori neuspešen vrh v Reykjaviku, uvedba sankcij proti Južni Afriki, ameriško-arabsko zavezništvo, tudi ameriško-evropsko zavezništvo, ki se ob vsakdanjih novih drobcih glede »iranske afere« krha ali vsaj postaja vprašljivo. Nadalje ostaja odprto vprašanje ameriške politike v Srednji Ameriki, v spominu grenko deluje invazija na Grenado, spletke glede pobega filipinskega diktatorja Marcosa s Filipinov in podobna.

Kar zadeva razplet »iranske afere«, pozornost zbujajo nadalje novica, da se je Ronald Reagan med drugim sešel tudi z nekdanjim ameriškim predsednikom Richardom Nixonom, ki je, kot vemo, zaradi, sicer drugačnega, vendar ilegalnega vedenja, moral predčasno zapustiti Belo hišo. Če nič drugega, je v tem srečanju vsaj velika mera simbolike. Kar se zdi pomembnejše, je zlasti dejstvo, da sedanja afera in strankarske narave. V ospredju niso demokrati ali republikanci in njihov boj za prestiž, saj so proti njemu na primer tako demokrati kot republikanski predstavniki. Dodatno teži dogodka da je med drugim tudi izreden sklic Kongresa, kar se ni dogodilo vse od leta 1948. Sedanje razmere to zahtevajo, kajti pod vprašanjem so ameriški ugled, njena zunanja politika in njeni nadaljnji interesi v svetu.

Miha Lamprecht

■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Washington: Zaradi ostrih kritik Kongresa in dejstev, ki prihajajo na površje, je ameriški predsednik Reagan javno obljubil, da bodo sporočili celovito resnico o vseh podrobnostih v zvezi z »iransko afero« in skrivnim pošiljanjem denarja najemnikom na nikaragovski meji.

Bonn: Zahodnonemški zunanji minister Genscher je izrazil upanje, da najnovejši sklep ameriške vlade ni tudi njena zadnja beseda glede sporazuma SALT-2. Na izrednem sestanku zunanjih ministrov držav članic pakta NATO v Halifaxu so se menda dogovorili o spoštovanju ameriške

vlade do sporazuma SALT-2. Medtem se v Zenevi nadaljuje 7. krog pogajanj o ameriško-sovjetski razorožitvi, pogajalec Campelman pa je izjavil, da ameriški odstop od sporazuma, na pogajanja ne bo vplival.

Pariz: Predstavniki francoskih študentov in srednješolcev so sporočili, da bodo v primeru, če vlada ne bo preklcala novega zakona o šolski reformi, organizirali demonstracije na državni ravni.

Vatikan: Papež Janez Pavel II. je končal enotedensko turnejo po peti celini, Avstraliji.

■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Leto miru je ostalo prazen sen

Obe svetovni sili sta se trdnostno odločili, da bosta še nadalje vsiljevali medsebojne odnose vsemu svetu, ne le državam v okviru njunih vojaško-političnih blokov. Kar je verjeti tistemu mislecu, ki je dejal približno takole: »Če se dlje kakor en dan počutite srečnega, potem bodite prepričani, da nekaj skrivajo pred vami«. Opozorilo drži, saj je dovolj, če se spomnimo samo dolgoletnega javnega sovraštva med ZDA in Iranom, nato pa senzacionalnega razkritja, da so iz ameriških arzenalov oboroževali Homeinijeve jurišne divizije na iraško-iranski fronti.

Toda, grozljiva podoba sveta je še temnejša. Letošnje leto so ZN razglasili za leto miru, vendar se je kljub temu kar 43 držav vojskovalo. Človeških žrtev v teh »povojnih vojnah«, to je po koncu 2. svetovne vojne, skoraj ni mogoče prešteti. Po ocenah ustreznega ameriškega centra je v sodobnih vojnah izgubilo življenje pet milijonov ljudi, kar pa je po mnenju drugih analitikov zelo nerealna številka. Opozarjajo, da je samo v 16 let trajajoči kampučijski vojni padlo okoli dva milijona ljudi, nadaljnji milijon pa v iraško-iranski vojni. Boji v Afganistanu so terjali že več kakor 200.000 človeških življenj.

Neslavno prvo mesto v zemljepisu in zgodovini nasilne smrti ima Azija, kar dokazujejo podatki raznih institutov, predstavniki posameznih gibanj in udeleženci oboroženih spopadov. Kurdi v Iranu, Iraku in Turčiji trdijo, da je njihov boj za narodno samostojnost eden najbolj krvavih, vendar je skrit pred pogledi svetovne javnosti. Žrtve te vojne so brezštevne, trpljenje pa neizmerno.

Po vsej Aziji že desetletja dolgo trajajo oboroženi spopadi, v katerih je težko poizvedeti jasno mejo in jih opredeliti kot spopade ali resnične vojne. Tisto, kar je resnično novo v sodobnih spopadih po vsem svetu, ne le v Aziji, je sprememba zgodovinskega ozadja. Medtem ko so bila po koncu 2. svetovne vojne najštevilnejša osvobodilna gibanja, zdaj prevladujejo oborožene akcije proti vladam, ki so se odločile za socialistično razvojno pot. Še čisto svež dokaz je Koreja in njene propagandno-psihološke praske, ki opozarjajo, da lahko kaj hitro nastane nov ogenj.

Medtem ko sta Kitajska in SZ nekako zgladili spor na reki Usuri, je postala sila dolga kitajsko-mongolska meja novo jabolko razdora. Na jugu Azije Kitajska podpira

kot pravi njena uradna izjava, »pravičen boj afganistanskega ljudstva«, uradni Kabul pa obtožuje Peking, da je namenil 200 milijonov dolarjev za pomoč muslimanskim upornikom v Afganistanu.

Se bi lahko našteli, če bi se omejevali samo za največje vojne na azijskih tleh – predvsem na spopade na Bližnjem vzhodu. Vedno huje pa so bitke tudi na Daljnem vzhodu – na Filipinih, na Šri Lanki, v Indoneziji in v Maleziji.

Kabul je obtožil Peking, da denarno podpira upornike v Afganistanu. Tudi mnogi zahodni analitiki se ukvarjajo s problematiko finančnih virov za sodobno vojskovanje. Opozarjajo na naraščajočo vlogo ZDA pri financiranju sodobnih vojn in uporov. Samo v okviru nejasne, namenoma površne prikrite pomoči protirevolucionarnim silam v Nikaragvi in Angoli, upornikom v Afganistanu in Kampučiji, izplačujejo na leto okoli pol milijarde dolarjev. Vzporedno s tem je – po podatkih ameriškega združenja za zunanjo politiko – dosegla sovjetska pomoč zaveznikom, ki se vojskujejo, okoli 200 milijonov dolarjev. Posebnost v tej zgodovini vojskovanja je maroška oborožitev v Zahodni Sahari. V prizadeva-

nju, da bi preprečili vdore borcev osvobodilnega gibanja Polisarij v naseljene kraje, so okrog njih zgradili že tri utrjene obrambne nasipe. Poleg berlinskega in še drugih političnih zidov smo dobili še drag saharški zid.

Leto miru, leto 1986, se izteka. Le še malo časa je ostalo do zaključnih bilanc poslovanja v korist miru in varnosti na svetu. Žal bo v njih tudi veliko neslavnih ugotovitev. Kljub vsem prizadevanjem neuvrščenih držav in njihovim pozivom za prevlado razuma v mednarodnih odnosih so v letu miru naštele na bojiščih po svetu na stotine padlih. Grozljiva bo bilanca o ljudeh, ki so umrli zaradi lakote. Že zdaj vemo, da jih je nekaj milijonov. Koliko ljudi je zbolelo za najhujšimi boleznimi tudi zaradi ekoloških katastrof?

Živimo v času, ko so dolgovni držav v razvoju dosegli tisoč milijard dolarjev, brezposelnost v razvitih državah pa je dosegla ne le rekorde, temveč tudi alarmanten obseg. Ob tem in ob spoznanju, da še ne znamo zdraviti civilizacijskih bolezni in vseh drugih težav, ki so posledica naraščajoče revščine, da ne znamo obzdati oboroževalne tekme, se pomikamo v čas, ki ima obeležja apokaliptične zanke, v katero naj bi se človeštvo ujelo zaradi svoje nestrpnosti in zaradi prevlade najmočnejših.

—

Objavljamo pismo, ki ga je poslal Božidar Gorjan, predsednik slovenske borčevske organizacije Federicu Vincentiju, predsedniku deželnega odbora VZPI/ANPI Furlanije-Julijske krajine.

Dragi tovariš Federico Vincenti!

Te dni tudi člani naše organizacije zaskrbljeni razmišljajo o nedavnih incidentih na Jadranu, do katerih prihaja zaradi nedovoljene lova v priobalnih vodah. Zelo žal nam je bilo ob vsakem incidentu, posebno pa smo prizadeti zaradi smrti mladega ribiča. Prosim Te, da sporočiš vsem soborcem naše obžalovanje zaradi nepotrebne škode, ki nastaja ob teh incidentih, posebno pa zaradi nepotrebne smrti mladega človeka. Tako kot smo vedno bili ponosni na sodelovanje ob meji, smo zdaj zaskrbljeni zaradi teh pojavov.

Mi smo že ob prvih vesteh zahtevali, da naši organi hitro ugotovijo krivdo za tako stanje in energično odpravijo vzroke, da se incidenti ne bi ponavljali.

Prosim Te zato, da tudi vi pri vaših organih oblasti z vašim ugledom in vplivom zagotovite spoštovanje obstoječih sporazumov in njihovo dopolnitev oziroma parlamentarno verifikacijo.

Tako se bo lahko prijateljsko vzdušje ob naši meji, tako suhomejni kot pomorski, katerega smo ravno mi borci ustvarili v preteklosti, še naprej razvijalo v polni meri. Uporaba strelnega orožja mora biti povsem izključena iz reševanja ribiških in sličnih sporov.

Sprejmi moj tovariški in prijateljski pozdrav

Božidar Gorjan

KLI okna LOGATEC

Cinična igra z odškodnino

Kakor že vrsto let bo tudi letošnje zasedanje zahodnonemškega Bundestaga minilo brez dokončnega sklepa o zakonu, ki bi uredil vprašanje odškodnine za žrtve nacističnega nasilja. Stvar je napredovala le toliko, da so za ceno 200.000 mark izdelali skoraj sedem zvezkov obsega-joč seznam žrtv, ki so upravičene do odškodnine in ga že ocenili kot »dosežek, na katerega so Nemci lahko ponosni«.

Razumljivo je, da kancler Kohl in njegovi politični prijatelji radi slišijo takšno hvalo, čisto drugačna pa je pesem, ko je treba spregovoriti o nekaj milijardah mark, ki naj bi jih dobile žrtve nacističnega divjanja. »Če že, potem bomo plačali tja do konca tisočletja«, je bilo slišati.

Celo za tiste, ki so še v mladih letih občutili nacistično strahovlado, je malo upanja, da bodo dočakali odškodnino. Tudi če bodo res odobrili milijarde mark, to ne bo dovolj za vse žrtve. Zaman so si nekateri poslanci, kot na primer socialni demokrat Ernst Waltemathe ali »zeleni« Hans-Christian Ströbele prizadevali, da bi Bundestag pohitel in bi do volitev v januarju prihodnjega leta vsaj začasno uredil izplačila odškodnine.

Predvsem pa bi Bundestag moral pohiteti in urediti status tistih žrtv, ki so bile do zdaj nekako odri- njene ali pa kar izločene iz razprave o odškodnini. Sem sodijo med drugimi:

- okoli 80.000 še živečih žrtv, ki so jih v nacističnih časih prisilno sterilizirali. Svojčas so zavrnili njihove zahteve za odškodnino z »utemeljitvijo« da je nacistični zakon iz leta 1933 o »preprečevanju razmnoževanja dedno obremenjenega prebivalstva« veljal še do leta 1974! Leta 1965 pa je Bundestag »ugotovil«, da so bili ukrepi izvedeni iz dedno-bioloških pobud, zato žrtvam ne gre odškodnina v skladu z zveznim zakonom o odškodnini (BEG).

- približno 2000 Sintijev in Romov, ki jim je zvezno sodišče (BGH) leta 1956. zavrnilo zahtevo za odškodnino, ker se: »nagiba- jo, o čemer pričajo izkušnje, h kriminalnim dejanjem, še posebno krajam in prevaram«. Torej je nacistični zakon o Ciganih ustrezal splošnemu prepričanju še kar precej časa po koncu 2. svetovne vojne, saj je BGH šele leta 1963. priznal, da so Sintije in Rome preganjali v Nemčiji že pred letom 1943. Šest let kasneje so začeli izplačevati delno odškodnino.

- neznano število homoseksualcev, ki niso mogli nikjer vložiti tožb za odškodnino zaradi prestanih bolečin v koncentracijskih taboriščih. To zaradi tega, ker je bila ljubezen med ljudmi istega spola v ZR Nemčiji kaznivo dejanje vse do leta 1969.

- komunisti, katerih odškodnino so v petdesetih letih ustavili ali pa zmanjšali za polovico z utemeljitvijo, da »niso delali na področju demokratične in svobodne ureditve«.

- pobegli vojaški obvezniki. »Po pravici so trpeli v koncentracijskih taboriščih,« pravi utemeljitelj, s katero so zavrnili njihove zahteve, »saj je bilo služnje vojske pod Hitlerjem dolžnost vsakega Nemca moškega spola«.

- tuji delavci, nasilno pripeljani v Nemčijo. Prevladalo je splošno pravilo, da so smeli zahtevati odškodnino šele potem, ko je njihova država sklenila mirovno pogodbo z ZR Nemčijo in vložila ustrezne zahteve.

- žrtve medicinskih poskusov v koncentracijskih taboriščih. Le nekaterim od njih so v petdesetih letih začeli nakazovati minimalne odškodnine.

Kako težko je bilo doseči odškodnino po uradni poti, zgovorno priča primer z

nasilno steriliziranimi žrtvami nacizma. Leta 1968. je odbor za pritožbe pri Bundestagu zavrnil zahtevo neke žrtve z utemeljitvijo, da zakon o dednih last-

da čuti hude zdravstvene posledice kot žrtev nacizma. Težko je bilo dobiti ustrezno dokumentacijo, ne gre pa tudi pozabiti, da je bilo marsikatero žrtv

Sinti, žrtve nacističnega nasilja, ogoljufani za odškodnino, ki jim gre po vseh moralnih načelih, so v koncentracijskem taborišču Dachau položili vence na grobove svojih prijateljev.

nostih ni povzročal »tipične nacionalsocialistične krivice«, temveč je imel bolj »medicinski smisel...« Toda, nacisti niso prisilno sterilizirali samo umsko zaostalih ljudi. Cele letnike gojencev gluho-nemnic in zavodov za slepe so brez privoljenja staršev odpeljali v taborišča in jih sterilizirali. Tudi če je kakšen shizofrenik ta čas ozdravljen zapustil bolnišnico, so ga poiskali in sterilizirali.

Kdor je hotel dobiti odškodnino, je moral dokazati,

sram pripovedovati tolikim uradnikom, kako in kaj je bilo z njo.

Da bi nekaj storil za te žrtve, je poslanec Waltemathe iskal podporo pri tedanjem predsedniku socialnodemokratske frakcije v Bundestagu Herbertu Wehnerju. Ta se je v nekem govoru v Izraelu zavzel za pomoč tem nacističnim žrtvam, leta 1980 pa so ustanovili poseben sklad iz katerega bi vsem pozabljenim žrtvam pod določenimi pogoji izplačali enkratno odškodnino v znesku 5000 mark.

F. L.

Spoštovano uredništvo

Pošiljam priloženi prispevek s ponovnim predlogom, da bi TV-15 Naš tovariš postal medij za »razgovore« med borci širom Slovenije.

Mislim, da je napaka vseh glasil, da so preveč profesionalizirana. V njih pišejo o aktualnih stvareh skoraj izključno poklicni novinarji. In vendar je med člani organizacij, tudi SZDL, mnogo takih, ki imajo kaj povedati in bi to tudi storili, če bi jih vsaj malo spodbujali k temu. Potem ne bi bilo treba čakati samo na kongrese in razna velika zasedanja, da se slišimo.

Pa še velika prednost pisane besede v tem, da jo pripraviš, premisliš in brez treme izpoveš. Mnogi – na žalost med Slovenci večina – v javnosti skoraj ne more drugače nastopiti, kot da prebere svoj vnaprej napisani referat. Zato imamo stalno le monologe namesto »plurilogov«.

Imamo veliko nekdanjih poslancev, delegatov, funkcionarjev vsake vrste, od generalov do ambasadorjev, ki veliko berejo, veliko in pametno razmišljajo, ogromno vedo. Zakaj se to bogastvo ne izkoristi? Na ta način bi se izcimila tista mnogoglasnost, ki je potrebna, da se sprejemajo pametne odločitve. In da se pravilno izvedejo. Kajti celotna naša družba pada na izpitu izvrševanja in ne odočanja. Smo kot nekaj psihopat: sklenemo zelo dobro, izvršimo pa zelo slabo ali sploh ne.

Pa brez zamere in z lepimi pozdravi,

Dušan Puh

Nemoč je posledica neaktivnosti

Na zapis pod naslovom Ali je tako pisanje opravičeno, ki je bil objavljen v TV-15 Naš tovariš dne 25. 9. 1986, sem dobil dve pismi. Prvo je anonimno, drugo mi je pisala tovarišica J. D., ki se je podpisala in navedla naslov. (Njenih podatkov ne navajam, ker za to nimam njene dovoljenja. Pravica do objavljanja imen spada v osebene pravice človeka. Če želi sama, se lahko oglasi. Upam, da ji bo uredništvo dalo prostor v tem našem skupnem občilu.)

Anonimni Rudi P. (tako se je podpisal) mi sporoča, da se mu ne zdi prav, ker se ne strinjam se tem, kar sta napisala tovariša Slivar in Baš. On da ni našel v njunem pisanju »nič takega, kar bi bilo treba grajati«.

Tovarišica J. D. me prosi za pomoč »vsaj z nasvetom, kaj nam je storiti v tem kritičnem času, ko nas je strah prihodnosti in naše nemoči«. Iz pisanja je razvidno, da potrebuje pravno pomoč.

Te pomoči je v našem do skrajnosti nediscipliniranem in kompliciranem pravnem in političnem sistemu potreben marsikdo. Skoraj vsak. Mogoče ima J. D. prav, mogoče tudi ne. Naj mi J. D. oprost, ker dopuščam možnost, da eventualno nima

prav. Ugotavljati resnico je zelo težko. Tudi sodišče to težko stori. Na žalost vse pogostejše tudi zaradi slabega dela.

V dopisih tovarišev Baša in Slivarja kot tudi v obeh pozneje neposredno prejetih pismih je zapisano, da smo nemočni. To »spoznanje« je tudi sicer zelo razširjeno in pogosto napisano ali izgovorjeno v javnih občilih. Pa vendar sem besedo spoznanje dal v narekovaje. Tudi sam sem v določenih primerih bil in sem še žrtev lastne nemočnosti. Ta nemoč pa ni posledica neke brezpravnosti, marveč posledica tega, da vsi skupaj ne uveljavljamo pravic, ki so zapisane v ustavi, za katere smo se borili – in ne samo mi, Jugoslovani – že v revoluciji. Če pravice ne uveljavljajš, je enako, kot da jih nimaš. Če stojiš ob strani, ko drugemu delajo krivico, ali ko delajo krivico družbi, sam kličeš tudi zase enako usodo.

Kako je do tega prišlo, da se je nemoč »nenadoma« pokazala? Glavni vzrok zanjo je neodgovornost. Le-ta se je v začetku pojavljala le tu in tam. Ker pa ni bilo doslednosti v sankcijah zoper neodgovorne, se je stanje čedalje hitreje slabšalo. In mi – tudi borci – smo bili brezbrizni.

Ali pa smo se tudi sami pridružili oportunistom, češ dokler po meni ne pada, bom raje tiho, da se »ne zamerim«. In ker iz malega raste veliko, je v začetku »majhno gledanje skozi prste« preraslo do Fenijev, Obrovcev itd. Delo je 30. 9. 86 v rubriki Rekli so objavilo izjavo člana CK ZKH, akademika dr. Dušana Čalića. V njej opozarja na »plaz, ki grozi nam vsem«, ker se namesto konkretnega ukrepanja še kar naprej samo ugotavlja in obsojajo pojavi namesto, da bi obsojali ljudi. Namreč tiste, ki so odgovorni, da je prišlo do škod, ali so celo zagrešili kriminalna dejanja.

Naša celotna kriza je posledica napačnega ravnanja ljudi – ne pa objektivnih okoliščin. Kajti tudi če so objektivne razmere neugodne, je sposoben človek v stanju to predvideti. Če ne predvidi, potem ni sposoben.

Vodilni so za to, da vodijo tako, da ne pride do težav, do krize. Mi vsi skupaj pa nosimo svoj del odgovornosti, če smo dopuščali, da kdorkoli dela napake, pa potem za njih ne odgovarja. Saj vodilni ne delajo po svoji ali »božji« volji. Delajo na podlagi pooblastila, ki jim ga dajemo mi, ljudstva.

Akademik Čalić je omenil

skoraj vse tiste primere iz tiska, o katerih sem pisal tudi jaz v prejšnjem članku. Kot primer iz Srbije je navedel zgrešeno investicijo v tovarno mediapanskih plošč. A glej vruga! Dne 6. 10. 1986 je Delo sporočilo, da je Okrožno javno tožilstvo v Kraljevu »ukinilo kazenski pregon zoper skupino vodilnih delavcev« te tovarne. V tem primeru je torej postopek bil vsaj uveden. Toda napaka, huda napaka, je, da ga je »ukinil« kar javni tožilec.

Z vidika politične koristi bi bilo veliko bolje, da bi stekel postopek pred sodiščem. Tako bi na javnih obravnavah lahko vsi ljudje zvedeli za razloge suma, za dokaze – in razloge, zakaj da vodilni v tem primeru niso krivi. V pravo velja pravilo, da »tožilec v dvomu obtoži, sodišče v dvomu oprost«. Tožilec namreč ne dela pred očmi javnosti. Dela v kabinetu in javnost ne ve, kakšna dejstva vse so na razpolago: kaj govori za krivdo in kaj za nekrivdo. V sodnem postopku bi se kot oškodovanci lahko pojavile delovne organizacije in razne druge pravne osebe, n. pr. občina, saj gre vendar za velikkanske škode in oškodovancev je veliko. Dejansko smo oškodovani vsi Jugoslovani. Morali bi imeti možnost uveljaviti svoje premoženjskopravne zahtevke, če že ni krivde v kazensko-pravnem smislu. To slednje prav težko verjamem. Če za kaj drugega ne, za nevnestno gospodarsko poslovanje bi vsekakor morali biti obtoženi in verjetno tudi obsojeni.

Družba, to smo mi vsi skupaj, pa mirno beremo, poslušamo, se do onemoglosti pogovarjamo, ali pa če preklinjamo – ostajamo neaktivni. Ostaja pa grenak priokus, da je na nejavno delujočega javnega tožilca kdo vplival tako ali tako. Da ima nekdo v ozadju tolikšno moč, da krivce za milijardne škode zaščiti. In potem propadajo referendumi...

Če smo borci res združeni v družbenopolitični organizaciji, potem bi morali na

škodljive primere reagirati. Saj to mnoge organizacije tudi delajo. Zvezni in republiški organi »obdelajo« vsak pomembnejši splošni akt od-

govarjajočih organov, to je zveznih in republiških. A na tej ravni se »per forza« ostaja pri splošnem. Če pa bi pregledali reagiranje občinskih in krajevnih organizacij na dogajanja v svojih družbenopolitičnih oz. samoupravnih skupnostih, bi ugotovili, da se vodilna telesa v občini le sporadično informirajo o rezultatih (še to se največkrat imenuje »uspehi«) gospodarjenja na ta način, da jim kdo od občinskih profesionalnih upravnih delavcev referira. Kakšnih ocen ni. Ne priznam primera niti za kakšno temeljitejšo razpravo. Vse je vedno tempirano na to: ni časa, sestanki se ne smejo vleči, ker sicer ljudje ne bodo več prišli. Probleme

Toda, ta ukrep, ki je bil tudi sicer zelo slab obliž, ni rešil vseh primerov. Waltemathe je zbral podatke o ženskah, ki so jih nacisti prisilili splaviti, ko so bile že v osmem mesecu nosečnosti (po zakonu o dednih lastnostih). Zanje je zahteval izplačilo dvojne odškodnine. Kasneje se je na pobudo »zelenih« poseben odbor Bundestaga zavzel za problematiko teh »pozabljenih žrtv«.

Pokazalo se je, kako težko se je bojevati z birokracijo, ko je treba doseči pravične rešitev in v imenu Nemcev oprati krivdo. Zvezno finančno ministrstvo je poskrbelo še za posebno cvetko: »O pokojnikih za Sintije in Rome, žrtve nacističnega divjanja, ni mogoče razpravljati, ker ne gre za odškodnino, temveč za socialni problem«.

Da bi le nekaj še storili, preden bo umrla zadnja žrtev nacističnega divjanja, je zahodnonemška socialno-demokratska stranka predlagala, »zeleni« pa so jo podprli, ustanovitev javnega sklada v ta namen. Vodili naj bi ga predstavniki vlade in prizadetih, to je žrtv, posloval pa naj bi povsem nebirokratsko. Po tej zamisli naj bi imel sklad letno na voljo 250 milijonov mark. Toda, tudi za uresničitev tega minimalnega predloga bo Nemcem najverjetneje zmanjkalo časa...

F. L.

s sklepčnostjo imamo itak stalno in povsod.

In tako gre – na slabše. Zdaj slišimo in beremo, moramo nad inflacijo že z mečem. Prav, pa pojdemo! Povejte, kako! Janez Stanovnik je dramatičnost položaja slikovito prikazal. Toda od njega in ostalih članov predsedstva Republike, od izvršnega sveta skupščine in od svojih izvoljenih zastopnikov v skupščinah pričakujemo ne slikovitega prikazovanja stanja marveč in predvsem rezultatov. Niti ne ukrepov, čeprav nam je jasno, da so za rezultate potrebni ukrepi in njihovo uresničenje. Potrebni so pozitivni rezultati in to »tako«.

Mi »spodaj« k pozitivnim rezultatom seveda tudi lahko prispevamo. Toda inflacije na občinski ravni ni mogoče reševati – razen z dobrim gospodarjenjem in doslednim uveljavljanjem odgovornosti. A če rezultate dobrega gospodarjenja pobere potem nek ukrep kogarkoli – kdo se bo še trudil? Da je do takih ukrepov prihajalo, pa so odgovorni naši delegati. Nekateri bolj, drugi manj. Nekateri so se celo zelo trudili, da ne bi prišlo do slabega gospodarjenja na državni ravni (kajti tudi država gospodari!). Hvala jim za to. Vendar bi bili mogoče močnejši, če bi jih mi vsi skupaj »od spodaj« podprli, bolj podprli. Mogoče je nekaj napake tudi pri njih v tem, da niso, bolj zahtevali stališč »svoje baze«.

Ker pri nas v politiki ni konkurence, je potrebna spodbuda k političnemu angažiranju s strani tistih, ki se s politiko »delovno« ukvarjajo. (Ne maram in ne morem reči »se poklicno ukvarjajo«, ker mi načelno ne priznavam političnega delovanja kot poklica.)

In tako ostajamo neaktivni pri velikih in malih »nerednostih«, ki pa zaradi ogromnega števila primerov pretjijo postati plaz.

Bodimo torej aktivnejši!

Dušan Puh

Druga volilna konferenca ZRVS Jugoslavije

Pozornost bistvenim vprašanjem

V Domu garde v Beogradu je bila minuli torek druga volilna konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Več kot dvesto delegatov in precej gostov je pregledalo štiriletno delovanje in sprejelo prihodnje naloge ter spremembe in dopolnitve svojega statuta in izvolilo novo vodstvo te naše družbene organizacije.

Ko je govoril o minulem štiriletnem obdobju, je predsednik predsedstva zvezne konference ZRVS Jugoslavije Janez Japelj poudaril, da se je ZRVS uveljavila kot pomembna družbena organizacija, ki je veliko prispevala k usposabljanju vseh struktur družbe za opravljanje obrambnih in samozaščitnih nalog. Dejal je tudi, da

Slovensko delegacijo v Zvezni konferenci ZRVS Jugoslavije sestavljajo: Jože Berce, Miran Bogataj, Pavle Čelik, Jakob Černe, Franc Čopi, Branko Jerkič, Marjana Kopše, Stane Kotnik, Zdravko Krvina in Franc Peterka.

je danes Zveza rezervnih vojaških starešin številnejša in organizacijsko močnejša družbena sila, kot je bila kadarkoli poprej. V njenih vrstah je sedemsto tisoč članov, organiziranih v dvanajst tisoč organizacijah (v 9662 osnovnih organizacijah, v 1110 krajevnih organizacijah, 942 aktivnih, 527 občinskih konferencah, 29 regijskih, petih univerzitetnih itd.)

Janez Japelj je tudi pripomnil, da je Zveza rezervnih vojaških starešin delovala v minulem štiriletnem obdobju v zelo zapletenih in

protislovnih razmerah, tako na notranjem, kakor tudi na mednarodnem področju. Posebno pozornost pa je v svojem referatu namenil problemu na Kosovu in pritiskom velikoalbanškega nacionalizma in separatizma. Vse to pa prispeva h krepitvi srbskega in črnogorskega nacionalizma in pripravljenosti na revanšizem. Dejal je tudi, da ti problemi še vedno najbolj ogrožajo stabilnost naše družbe, zato niso le problemi Kosova in SR Srbije, temveč vse Jugoslavije.

Podpredsednik predsedstva SFRJ Lazar Mojsov je spregovoril o nalogah, ki čakajo ZRVS in vse druge organizirane socialistične sile v trenutkih, ko se naša družba spopada z gospodarsko krizo in drugimi problemi. Opozoril je na čedalje pogostejše napade zunanjih in notranjih sovražnikov na našo državo. Po njegovih besedah se prebujajo že zdavnaj poražene ideologije, ki ponujajo različne odrešilne modele in alternative, s katerimi dejansko sejejo nezaupanje v vse, kar je dosegla naša revolucija.

Precej pozornosti delegatov pa je bila deležna razprava podpredsednika republiške konference ZRVS Slovenije **Bojana Fertina**. Najprej je opisal štiriletno delo rezervnih starešin v naši republiki in dejal, da je ZRVS do-

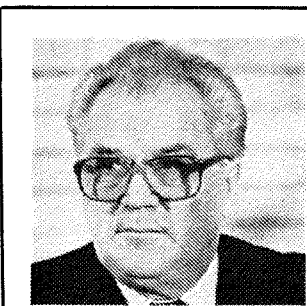
segla pomembne rezultate, ne samo pri uresničevanju zasnove SLO in DS, temveč tudi pri razvijanju dejavnosti na drugih področjih družbeno-političnega in gospodarskega razvoja. Kljub tem do-

Tudi v prihodnje bodo rezervni vojaški starešine namenili največ pozornosti usposabljanju za opravljanje nalog, ki izhajajo iz naše zasnove SLO in DS.

brim rezultatom pa v ZRVS Slovenije še vedno niso zadovoljni z doseženo stopnjo družbene samozagrade v delovnih organizacijah, predvsem pri varovanju družbene lastnine in pri preprečevanju negativnih pojavov, ki rušijo socialistične, samoupravne, družbeno-politične in družbeno-ekonomske odnose.

Bojan Fertin je tudi poudaril, da v ZRVS Slovenije ocenjujejo, da nismo bili naj-

Vaso Radić

Takoj po drugi volilni konferenci se je sestalo predsedstvo Zveze rezervnih vojaških starešin in za svojega predsednika izvolilo Vaso Radića iz SR Bosne in Hercegovine, ki bo opravljal to dolžnost prihodnji dve leti. Stevan Radovanov pa bo prihodnji dve leti sekretar tega telesa.

bolj uspešni na področju usmerjanja mladih v vojaške in obrambne poklice. Na volilni konferenci ZRVS Slo-

Zadnje čase so vse glasnejše zahteve za drugačnim sluzenjem vojaškega roka za ljudi, ki jim verska in druga verovanja prepovedujejo uporabo in nošenje orožja. Bojan Fertin je poudaril, da

Člani Predsedstva Zvezne konference ZRVS Jugoslavije iz Slovenije so Branko Jerkič, Franc Peterka in Jakob Černe.

Slovenske rezervne vojaške starešine bodo v organih Zvezne konference zastopali: Miran Bogataj v komisiji za statutarne in organizacijske vprašanja, Jože Plut v odboru za kontrolo materialno-financijskega poslovanja, Janez Japelj pa je član delegacije Zvezne konference ZRVS v Zvezni konferenci SZDL.

so organizacije ZRVS v naši republiki stalno izražale nezadovoljstvo in nasprotovale takšnim stališčem in razpravam. Takšna in podobna mnenja v mladinskih vrstah se ponavljajo in se brez pravega razloga potiskajo v ospredje, medtem ko po drugi strani v mladinskih vrstah niso dovolj navzoča prizadevanja in dejavnosti, ki so pomembna za krepitev SLO in DS. Tu gre predvsem za usmerjanje mladih v vojaške in obrambne poklice, ustanavljanje in delovanje aktivov ZRVS na višjih in visokih šolah in podobno.

Zavedati pa se moramo, da takšna stališča in pobude

izhajajo iz ozkih skupin in posameznikov, ter da so dobili takšen odmev tudi zaradi tendencioznega prikazovanja v sredstvih javnega obveščanja. Bojan Fertin je opozoril, da ni dobro, nasprotno, celo škodljivo je, ker toliko pozornosti namenimo stališčem posameznih skupin in ob tem zanemarjamo in razvrednotimo prispevek kmečke, delavske in šolske mladine pri usposabljanju in drugih dejavnostih SLO in DS. Organizacije ZRVS in ZSMS so na tem področju s skupnim delom dosegle lepe rezultate.

»Ne trdimo«, je dejal Bojan Fertin, »da ni treba proučevati posameznih vpra-

šanj, ki se nanašajo na SLO in DS, vendar moramo to storiti po poti, za katero smo se dogovorili v družbi. Prepričani pa smo, da moramo politične in širše družbene poudarke dati glavnim vprašanjem krepitve varnosti in obrambe, ne pa vprašanjem, ki to obrambo slabijo. V današnjem nemirnem svetu nam nihče ne more zagotoviti, da nas ne bo nihče napadel ali poskušal porušiti enotnost naših narodov in narodnosti ali kako drugače ogroziti svobodo in neodvisnost ter samoupravno, socialistično ureditev naše države«.

B. K.

Kako so se na vojaško življenje navadili vojaki septembrske generacije?

Čas hitro mineva

Vojaki, ki so septembra prišli v enoto, ki ji poveljuje starešina Vladimir Božović, so se hitro navadili na red in disciplino, obvladajo pa tudi že prve vojaške veščine. Naučili so se, kako lahko sami zlikajo svoje obleke, kako se pravilno uredi postelja in kakšen je red v jedilnici. Kljub temu pa so še vedno radovedni in željni, da se naučijo kaj novega. Vsak dan življenja v uniformi je natančno načrtovan, zato jim ure hitro minevajo.

Vojašnica v Ilirski Bistrici, ki nosi ime po Proletarskih brigadah, je sezidana na takšnem mestu, da omogoča njenim prebivalcem lep pogled na mesto, reko in na pravi botanični vrt – park Nade Žagor. Tega so pred petindvajsetimi leti uredili vojaki z mladimi Bistričani in ga podarili Ilirski Bistrici. Iz vojašnice se vidi tudi graščina, v kateri se je rodil naš znameniti pesnik Dragotin Kette.

Vojaške ure hitro tečejo

Dvorišče vojašnice je lepo urejeno, saj je vse na svojem mestu in nobena stvar ni odveč. Nasproti nove tribune so lepo oblikovane lesene klopi za počitek, ki dajejo poleg zelenja in jesenskega cvetja svojevrsten ton vojaškemu življenju. O redu in snagi na dvorišču skrbijo vsi vojaki in starešine, toda njihov cilj je, da bi bilo urjenje,

delo in življenje kar najbolj zanimivo.

Na dvorišču poteka tudi pouk in urjenje. Starešina Vlado Matić pripoveduje o osebni oborožitvi. Njegove besede so jasne in glasne in pritegujejo pozornost vojakov okoli njega. V začetku so se mladi vojaki različno počutili v uniformi. Toda prve težave so mimo in vojaške ure in dnevi hitro tečejo.

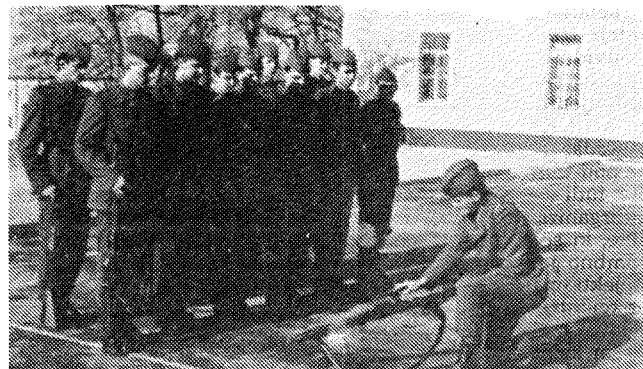
Jugoslavija v malem

Starešina **Radoje Radovanović** je takole pripovedoval o svojih vojaki: »To je zelo dobra generacija vojakov. Zelo pazljivo spremljajo pouk, med njimi pa je zelo razvit tekmovalni duh. Tako dosegamo boljše rezultate, kot bi jih sicer. Ti rezultati pa so zagotovilo, da smo sposobni uresničiti vsako nalogo, ki bi jo postavili pred nas. Zelo aktivna je v naši enoti mla-

dinska organizacija, v kateri je vključenih petindevetdeset odstotkov vojakov. Zato je prava gonilna sila pri vzgoji mladih ljudi. Opozoril pa bi na delavnost v prostih dejavnostih. Vojaki so aktivni tako na kulturno-zabavnem področju – od likovne, folklorne, dramske in literarne sekcije do pevskega zbora. Veliko prostega časa pa namenjajo tudi športu in stikom z mladimi v Ilirski Bistrici.«

Zanimivo je bilo prisluhniti pripovedi vojakov, kaj mislijo o svojem kratkem sluzenju v JLA.

»Ko sem prišel v enoto, so me sprejeli zelo tovariško. Na vsakem koraku si čutil ta odnos in vsem, tako vojakom, kot starešinam sem hvaležen za takšen odnos. Doma sem v velikem mestu, kljub temu mi je Bistrica všeč, saj je lepo urejena, nje-

Vojaki septembrske generacije med poukom o pehotnem orožju.

ni prebivalci pa gostoljubni. Seznani sem se tudi z nekaj mladinci in ko dobim izhod v mestu, mi ni nikoli dolgčas. Zelo pa sem vesel, da se tudi v JLA lahko ukvarjam s svojim konjičkom, to je slikarstvom,« pravi **Vladimir Ivančev** iz Novega Sada.

Nove življenjske izkušnje

Dragi Janevski je rojen v Titovem Velesu: »Vojaško življenje mi je všeč. V JLA dobi človek nove življenjske izkušnje, katerih se nisem mogel naučiti na fakulteti. Po nekaj tednih v vojašnici se počutim pravega vojaka. Nič mi ni težko, pri pouku hitro dojemam, pohvaliti pa se moram, da sem na prvem ostrem streljanju dobil prav dobro oceno. Spoznal sem fantje iz vseh krajev naše domovine, saj je naša enota res Jugoslavija v malem. Poleg naporenega urjenja pa imam časa tudi za druge dejavnosti, tako da je življenje v uniformi zelo pestro.«

»S prihodom v Ilirsko Bistrico se moje okolje ni bistveno spremenilo, saj je ze-

lo podobna mojemu rojstnemu kraju Ivaničgradu. Življenje v vojašnici pa je bilo zame velika preizkušnja in nekaj povsem novega. Disciplina, zgodnje vstajanje, vsakodnevno urjenje in druge obveznosti so postale medtem že navada. V JLA pridobivam nove izkušnje in, kar je najbolj pomembno, delovne navade, saj jih bom v civilnem življenju še kako potreboval,« pravi **Nenad Borić**.

Zlatan Dupanović je pripovedoval tako: »Doma sem iz Bihaća in sem se kar hitro navadil na novo življenje. Pri tem so mi veliko pomagali starešine in stari vojaki, ki so nas sprejeli nad vse pristrčno. Poleg vojašnice, ki je zelo lepo urejena, mi je všeč tudi sama Ilirska Bistrica, ki je tudi lepo mesto. Seznani sem se s tukajšnjimi mladinci in njihovim delom. Izmenjavna izkušnja je vedno dobrodošla, vse, kar se bom naučil med sluzenjem vojaškega roka, pa mi bo zelo koristilo tudi v civilnem življenju.«

P. Nikolić

Vladimir Ivančev

Dragi Janevski

Nenad Borić

Zlatan Dupanović

Sovražnikova ofenziva, ranjenci in pogum

Bilo je meseca decembra 1944, ko smo na Slovenskem, posebno še severno od Save, močno občutili nemško ofenzivo, ki je med drugim ponovno okupirala že osvobojene kraje v Zgornji Savinjski dolini. Z izgubo osvobojenega ozemlja je bila najbolj prizadeta zaledna partizanska organiziranost. Med ofenzivo je okupator prebivalstvo teroriziral in počenjal razna vojna hudo delstva. V delu Zasavja, med Črnim grabnom in Savo, se je v tem času začel še stopnjevati pritisk domobrancev, ki so vpadali iz postojank v Litiji, Domžal, nekaj kasneje pa še iz Šentvida pri Lukovici in Vač nad Litijo. Napadalnost te slovenske protinarnodne soldateske, v kateri so bili tudi domačini, je bila še posebno občutena pri tistem delu prebivalstva, ki je ves čas vojne vztrajal v boju proti okupatorju in tistim, ki so mu pomagali.

Te okoliščine so ustvarile izredno težke razmere, v kakršnih so razreševali najodgovornejše probleme: skrb

za ranjence in bolne le tisti aktivisti, ki niso klonili grožnjam, ali nasedli obljubam oziroma propagandi domobrancev o njihovi zmagi. Skrbi, človečnosti in skoraj brezmejnega poguma sem bil v tistem času deležen tudi jaz.

Kot se spominjam, me je 14. decembra 1944, sedaj že pokojni Cene Logaj, partizanski obveščevalec iz Kanderski kot težko ranjenega s svojim malim konjičkom na lojterskem vozu peljal od zaselka Vovške do zasilne bolnišnice. Del te poti sva prevozila po težavnem gozdnem kolovozu, po katerem sva se spustila v dolino na vaško cesto in nato kmalu prek križišča na glavno cesto Vače-Zagorje-Trojane, kjer danes stoji znana gostilna Viddergar. Od tu sva se kak dober kilometer peljala po tej cesti, nato pa zavila na stransko vaško pot, po kateri sva prišla v vas Vojni dol, kjer so me odnesli v izbo nekdanje domačije Knezovih, kateri se je po domače reklo Brjanc.

Za ranjence, okoli 12 nas je

bilo, so skrbeli domačini in partizani, absolvent medicinske, imenoval se je Franci, njegova nadaljnja usoda mi ni znana. Približno po tednu dni mojega bivanja v tej bolnišnici smo zvedeli za sporočilo, da se iz Trojan približuje sovražna ofenziva. Takoj so se začele priprave za evakuacijo. Vse nas, težje ranjence, so naložili na lojterske vozove, sposobni hoje pa so šli peš. Znašli smo se v znani partizanski domačiji Franca Biaggia, po domače Krečana v zaselku Strmca, sedaj Slivna (streljaj od tod: GEOSS). Ta premostitev je bila začasna; iskali so varnejše skrivališče, v katerem naj bi ranjenci preživeli ofenzivo.

Nekaj o medvojnih aktivnostih Krečanove domačije

Šestdesetletni oče Franc in petdesetletna mati Julijana sta imela dokaj številno in mlado družino. Najstarejši je bil star 22, najmlajša 10 let.

Ne glede na to je vsa družina kot eden aktivno sodelovala z osvobodilnim bojem in kljubovala vsem nevarnostim. Prve partizane je gostila že sredi aprila 1942. Bila je to Kamniška partizanska četa, ki sta ji poveljevala komandir Matevž in komisar Mohor. Pred obiskom v Krečanovi koči je napadla žandarmerijsko postojanko na Vačah, vodnik pa ji je bil domačin iz vasi Dol Jože Razpotnik, sicer takrat že član medvaškega odbora Osvobodilne fronte, ki ga je na večer 25. 1. 1942 ustanovil aktivist Metod pod streho domačije Ferda Bolskarja na Dolu. Še pomladi istega leta Metod naveže prve stike s starejšimi otroki, kasneje pa tudi s starši. Ko so se ti odnosi utrdili, je Metod s pristankom in pomočjo domačih v gozdliču pod domačijo postavil zasilni bivač, pokrit s slamo. V njem je bival, kadar je opravljal naloge na tem območju. Julija ali avgusta se je neke noči oglasila patrolja Moravske čete iz sestave 1. štajerskega bataljona itd. Z razvojem organiziranosti na terenu proti koncu poletja 1942 ta domačija začne prenašati v javko, ki postopoma postaja ena tistih, prek katerih se je začel odvijati pretok informacij, ki so po-

leg ostalih imele svoj izvor v žandarmeriji na Vačah: Jože Barle in Jože Gitschtaler, Slovenec iz avstrijske Koroške in občini na Vačah.

Ena najaktivnejših članic te družine je bila starejša hči Ela, po vojni poročena Cirar s stalnim bivališčem na kmetiji v vasi Rovišče južno od Zasavske gore. Kot enaindvajsetletno dekle je poleg aktivnosti v mladinskem aktivu v domačem kraju prevzemala tudi naloge, ki sta jih pred odhodom v partizane opravljala brata Franc in Jože. Slednji je prav tiste dni padel v vasi Ločica pri Vranskem. Eno takih nalog si je naložila z nami, ranjenci.

Na večer 23. 12. 1944 smo ranjenci zapuščali to domačijo. Glavnina je bila odpeljana v neko kraško jamo nad Pečami, dva, ki sta bila doma iz te okolice, so domači odpeljali v svoja skrivališča, mene pa je bilo treba pripeljati v približno eno uro oddaljen kraj. Cesta, po kateri je bilo možno priti do tja, je vodila skozi od domobrancev pogosto kontrolirane Vače. Zaradi take nevarnosti sem bil zadnji odpremljen na pot. Prenesli so me na manjši voz, v katerega je že bil vprežen konj, njegove vajeti

pa je imela v rokah Ela. Odpeljala sva se. Pot do Vač je dobro poznala ona, od tam dalje pa sem ji povedal za stransko vaško cesto proti vasi Potok. Srečno sva prešla najnevarnejši del poti in dalje do cilja, ki je bil pri Konjstovem mlinu. Mene so prevzeli tovariši, med katerimi je bil tudi brat Emil, ki je organiziral ta moj prihod v domače kraje, Ela pa se je z vprego vrnila domov, kamor je srečno prispela.

Zaradi pogostnih nevarnosti so me tovariši prenašali s kraja v kraj in skrivali po hišah, gozdovih in jamah, kjer sem delil prostor z napadalnimi glodalci. Še pred novim letom in sicer 28. 12. 1944 so Nemci požgali rojstno domačijo. Novico o tem mi je povedal Emil. Kljub vsem tem tegobam sem srečno preživel vojno. Te sreče pa niso bile deležni moji tovariši, ranjenci, ki so jih pred ofenzivo namestili v kraško jamo.

Že med vojno sem zvedel, da so jih odkrili in pobili. Te dni mi je to potrdil tudi sedanji gospodar Krečanove domačije Ivan Biaggio in dodal, da se je to zgodilo nekoč sredi januarja 1945.

Franci Gričar

Kdo je Bruno Leuschner?

Površnost novinarja Ace Pasternjaka v komentarju ob podpisu pogodbe o nadaljnjem sodelovanju med Visoko ekonomsko-komercialno šolo v Mariboru in »Višjo šolo Bruno Reuschner v Vzhodnem Berlinu«, objavljenem na 3. strani Večera z dne 17. 11. 1986, me je vzpodbudila k temu zapisu.

Najprej bi želel avtorja komentarja vljudno opozoriti, da iz prozaično usmerjenega propagandnega arsenala izposojeni termin »Vzhodni Berlin« od ustanovitve Nemške demokratične republike leta 1949 ne obstaja več in pomeni za zavedne državljane NDR žalitev. Od takrat poznamo le Berlin kot glavno mesto NDR in Zahodni Berlin v sestavi Zvezne republike Nemčije.

Površni novinar sploh ni pravilno in točno predstavil pogodbenika iz Nemške demokratične republike, ki ga v komentarju štirikrat

zgrešeno omenja kot »Višjo šolo Bruno Reuschner«, čeprav gre v stvari za ugledno Visoko šolo za ekonomijo Bruno Leuschner iz Berlina, ustanovljeno 4. oktobra 1950 in 5. septembra 1972 poimenovano po revolucionarju in državniku Brunu Leuschnerju. Imenovana šola si je namreč v 36 letih svojega obstoja pridobila vrhunski ugled na področju ekonomskih znanosti tako v socialističnih državah kot tudi sicer v svetu. Omenjena površnost je potem tudi pripeljala do vsebinskega nesmisla, da sta dr. Danilo Vezjak in dr. Bogomir Deželak doktorirala na »višji šoli«. Do takega nesmisla gotovo ne bi prišlo, če bi avtor komentarja poznal vsaj abecedo visokošolskega sistema.

Kot aktivnega udeleženca NOB pa me zlasti moti pačenje priimka velikega antifašista in komunista Bruna Leuschnerja (1910–1965), ki

sem ga osebno spoznal avgusta 1941 v peklenški mašineriji mauthausenskega holokavsta. Ko smo se po grozotnem nočnem sprejemu v uničevalno taborišče Mauthausen še vsi omotični, prestrašeni in obupani zbirali pred barak 14, je prišel med nas plemeniti politični jetnik Bruno Leuschner, tedaj star 30 let, in popisal jetniške številke vseh mladotnikov iz prvega slovenskega transporta, starih do 16 let. Bruno je kot starešina sosedne barake pri razdelitvi kosil dal na stran vsak dan po 10 do 12 polnih in gostih porcij, ki smo jih zvečer, po vrnitvi z dela, morali skrivaj in v naglici použiti v umivalnici njegove barake. Iz Maribora smo bili te solidarnostne pomoči deležni Maks Čepič, Slavko From, Bojan Papis in jaz. Spominjam se tudi, da sta bila pri Brunu »abonirana« tudi Stanko Štrafela iz Ptuja in

Janez Kauzar iz Zagorja. Vsi imenovani smo mauthausenski holokavst preživeli, ne da bi se za svoja življenja zahvalili plemenitemu Brunu Leuschnerju, ki nas je iztrgal iz krempljev smrti.

Šele iz jubilejne publikacije Visoke šole za ekonomijo Bruno Leuschner v Berlinu 1950–1980 sem zvedel, da je tudi Bruno preživel fašistično obdobje od 1936–1945 in po osvoboditvi postal član državnega sveta NDR, minister za planiranje, član Politburoja SED in nazadnje pooblaščenec NDR v Svetu za vzajemno pomoč (SEV). Pri tem svojem državiškem delu pa si je pridobil tudi velike zasluge za razvoj gospodarskoizdatnih kadrov, posebej na 1950. leta ustanovljeni Visoki šoli za plansko ekonomijo, ki so jo 1982 poimenovali po njem.

Zato v imenu živih in mrtvih sotrpinov častim njegov spomin in mu posmrtno izrekam zahvalo za vse, kar je dobrega storil za nas.

Janko Kuster

O partizanskih kurirjih

Razen o intendantih redkokdaj beremo kakšne vrstice o partizanskih kuharjih. Vsakdo si bo mislil, da je biti kuhar skoraj manjvredna dolžnost. Pa ni tako. Kuhar v partizanih je stal vedno pred velikimi izkušnjami, kako bo nahrnil svojo enoto, pa naj si bo četni, bataljonski ali brigadni kuhar. No, če je bil četni kuhar s četo v samostojni akciji, pohodu ali stacioniranju, je bil največkrat dovolj en kotel. Ko je bil bataljon skupaj so se »kazani« združili in nastala je bataljonska kuhinja z vsem osebjem. Najbolj je bil odvisen od intendantov, kaj in koliko provianta bo ta priskrbel za enoto. Večkrat je bil kuhar mojster iznajdljivosti, saj je iz malega znal narediti veliko in iz slabega provianta dobro hrano. Če je bilo meso, je skuhal pač partizanski golaž, in če mu je uspelo skuhati še zraven žgance smo bili zelo zadovoljni. Tudi močnik je bil dober, odvisno kako ga je kak kuhar skuhal. Seveda pa je bil brez zabele in soli klavrn kot vsaka druga jed, za kar pa kuhar ni bil kriv. Za kuharja je bilo pravzaprav malo počitka, kajti po maršu ali končanem boju so borci šli na počitek – razen stražarjev in tistih, ki so za stražo in njihov razpored odgovarjali – dežurni enot. Kuharji pa so morali pripravljati hrano. Če je bilo to podnevi, so morali voziti na dim. Zato so kuhali. Večkrat, ko jim je uspelo hrano skuhati, so morali čeprav neradi vso vsebino stresti in se umakniti na varno in potem ponovno kuhati. Skratka, kuharjem v partizanih nikakor ni bilo lahko. Skoraj ni primera, da bi bil kuhar odlikovan z več kot kakšno medaljo ZN, še manj pa da bi postal oficir, za kar je imel vsak drugi borec več možnosti. Zato ne pozabimo, da je kuhar v enoti bil pomemben člen in da mu je bilo odmerjeno malo počitka, a veliko odgovornosti.

Srečko Grašič

Janez Lušina Mali

Prvi bataljon

(nadaljevanje)

V povelju štaba Gorenjskega odreda z dne 1. januarjem 1943 je bil spet poziv: »V prepričanju, da boste ostali vredni nazivov velikih borcev in da boste v pravilnem odnosu do svojih štabov pripeljali naš boj do končne zmage, vam štab Gorenjskega odreda želi srečno in borbenih uspehov polno novo leto!«

O nastanku novega Gorenjskega odreda je politični komisar G. O. pisal pismo vsem novim enotam 1. 1. 1943, kjer piše, da je ukinjena 1. grupa odredov in njen štab; da je ukinjen Gorenjski odred 1. sestave; da ni več Kokrškega odreda; da ima novi Gorenjski odred štiri bataljone; in pa, kako se imenujejo posamezni bataljoni. S pismom je G. O. želel čimprej seznaniti podrejena poveljstva z novim položajem. V pismu štabu Gorenjskega odreda je zahteval tudi, naj ta odred čimprej inventar in arhiv pošlje v štab novega odreda. Potem beremo v pismu še, da sta vsa navodila za delo bataljonskih štabov že prejela Jesenko (Karel Kozar) in Korenina (Jože Krajc). V pismu sle-

di, da je Biček razrešen dolžnosti komandanta Gorenjskega odreda 1. sestave in imenovan za komandanta Gregorčičevega bataljona. O reorganizaciji so bili obveščeni tudi vsi važnejši terenski delavci. Moti (Matija Vernik), nekdanji politični komisar Gorenjskega odreda, pa naj bi se javil do 8. 1. 1943 v novem štabu odreda, da dobi nove funkcije. Odšel je na terensko politično delo na Koroškem. Štefan (Štefan Dijak), nekdanji intendant G. O. je postal intendant Stražišarjevega bataljona. Vasja (Franc Jerovšek), kurir Gorenjskega odreda 1. sestave, je odšel za kurirja v Stražišarjev bataljon.

4. bataljon, bataljon Staneta Žagarja je bil le imenovan, v bistvu nikoli ni obstajal. V njegovo sestavo naj bi prišla tudi skupina borcev, ki je septembra 1942 preživela boje v Udenborštu in posamezniki, ki so se priklučili skupini. To je bila skupina okrog 25 partizanov. Bila je na terenu med Kokro in Trzičem. O tem, kaj naj naredijo, je več poročil, najdenih v jami Pasica pod Ojstro pečjo. Sprva naj bi se Kokrška skupina okrepila s prostovoljci iz 1. bataljona »Cankarjevega«. O prostovoljcih piše štabu Gorenjskega odreda 1. decembra 1942 Tone Dobravec (Stane Bizjak-Kosta): »Zaradi pojačanja Kokrškega odreda smo menili,

naj se 1. bataljon (Cankarjev) poveča za 25 do 35 prostovoljcev. Ker pa bi 1. bataljonu s tem nastal problem, se je štab bataljona obrnil na štab Gorenjskega odreda, da bi še 2. bataljon (poključski) dal nekaj ljudi. Iz 1. bataljona bodo šli v enem tednu. Skušajte, da bodo tudi iz 2. bataljona čimprej izbrani in odposlani. V zameno za moštvo, ki smo ga vam odvzeli, bomo poslali prostovoljce iz Ljubljanske province.« O prostovoljcih za kokrški teren je poročal tudi štab Cankarjevega bataljona 1. 12. 1942: »... Prostovoljcev za drug teren ne bo. Najbolje bi bilo poslati kar celo 3. četo, saj ta približno ustreza številu mož in oborožitve. Odredite jih. Če imate že kakšno druga navodila, nam javite. V primeru, da Tončkova četa ustreza, jo kar pošljite, da ne bomo izgubili preveč časa, ki je tako dragocen«. Podpis: Franc Jesenko (Karel Kozar).

Velja omeniti, da v Cankarjevem bataljonu prostovoljcev za kokrški teren ni bilo, ker so si okoli 1. decembra 1942 nekateri še vedno želeli priti v Ljubljansko pokrajino.

O okrepitvi Kokrškega odreda z borci – prostovoljci z Jelovice je jeseni 1942 govorilo tudi Glavno poveljstvo NOV Slovenije. Po udarcih, ki jih je preživel Kokrški odred, so sprva odredili, naj odide na kokr-

ški sektor dobro izurjena in oborožena enota. O premostitvi enote, v obliki čete, je pisal 29. 12. 1942 Fazan, novi komandant Gorenjskega odreda, takole: »Tovariš Vinko! Daj povelje, naj pride Kokrška skupina čimprej v naš odred. Kokrška skupino razdeli po bataljoni tako, da bo vsak bataljon približno enako močan. Računaj, da ima Poljanski bataljon (3. bataljon Lojzeta Kebeta) 60 mož.«

Štab Gorenjskega odreda je 29. 12. 1942 napisal tudi komandi kamniškega bataljona: »Ker se bo moštvo iz Kokrškega bataljona umaknilo začasno v Gorenjski odred, izpopolnite bataljone. Bilo bi zelo priporočljivo, če bi od časa do časa naredili na tem sektorju kako večjo vojaško akcijo. V primeru novega dotoka partizanov bomo mi takoj poslali na ta sektor eno udarno četo in vas o njenem prihodu takoj obvestili«. Zah-teva, naj se kokrški teren okrepi, se je uresničila v začetku maja 1943, ko je prišla na območje Storžiča in Kravca 1. četa bataljona »Jožeta Gregorčiča«. S prihodom te čete in s spojitvijo s Kokrško skupino, je aktivnost na kokrškem terenu narastla. Medtem pa je od januarja do maja 1943 s tega področja odšlo v nemško vojsko mnogo fantov iz letnikov 1920–1925.

Spomini na španske borce, moje soborce

Mravljakov Božo je sodeloval v pripravah za napad na Šoštanj

V noči med 6. in 7. julijem 1941 smo komunisti in skopjevci v Šaleški dolini izvedli napisno akcijo. Dogovorjeno je bilo, da se po opravljeni nalogi oziroma drugo noč sestanemo kot ilegalci na določenem kraju. Ta javka je bila v Slatinah, ob neki stari hruški. Vsi smo poznali ta kraj in staro hruško. Danes tu ni več ne stare hruške ne Popraskovega mлина v bližini. Čez ta kraj je speljana nova, široka cesta, ki vodi iz Šaleške doline skozi Lukovico proti Gornji Savinjski dolini.

Tisto noč po akciji sem se prvi priplazil do hruške. Čakal sem in čakal. Tišina, nič se ni premikalo. Pomislil sem že, da je nekaj narobe. Tedaj sem zaslišal rahel žvižg – znak razpoznavanja – »Bratje le k soncu, svobodni!«. Bil je Mravljakov Božo, španski borec iz Šoštanja. Iz Španije se je vrnil pred okupacijo Jugoslavije in stopil v

prve vrste borcev za njeno osvoboditev. Z Božom sva se poznala že pred njegovim odhodom v Španijo, ko pa se je vrnil, sva se od časa do časa videvala v Šoštanju.

Njegov nocojšnji prihod na javko je bil zame potrdilo, da vendarle ni pomote niti glede kraja niti časa. Oba sva nestrpno čakala, kdaj bova zagledala iz teme najine številne znanke (večina jih je dobila nalogo od Partije, naj se po akciji umaknejo v ilegalo). Trudna noč je molčala, nihče ni zažvižgal. »Bratje le k soncu, svobodni!«. Oba sva podvomila, če morda le ni bila predvidena za sestanek naslednja noč. Sklenila sva, da se dobiva naslednjo noč ob istem času, na istem mestu, nocoj pa bova šla vsak svojo pot.

Zopet sem bil prvi pri stari hruški. Napenjal sem ušesa in prisluškoval v temno, gluho noč. Končno sem spoz-

nal, da sem prišel prvi in zadnji – nikogar ni bilo ne pred menoj, ne za menoj. Tudi Božo ni prišel.

Drugič sva se z Božom srečala na Grmadi nad Plešivcem, ob pripravah Štajerskega bataljona za napad na Šoštanj. Bilo je prve dni oktobra 1941. Ni bilo časa, da bi ga vprašal, zakaj se tisto noč v juliju ni vrnil na javko niti, kje je bil ta čas. Kar je bilo za nami, ni bilo tako pomembno kot tisto, kar nas je navdajalo z negotovostjo, kaj bo jutri in potem...

Izmed vseh Pohorcev, ki smo bili ta čas prvi na Grmadi nad Plešivcem, sva z Božom Mravljakom najbolj poznala Šoštanj in njegovo okolico (Božo se nam je pridružil na Grmadi). Prav zato sva bila določena, da greva skupaj po tovariše iz Revirjev in Savinjsčane. Obe četi je na določeno mesto v Penku pripeljal Jože Letonja – Go-

lob (kasneje Kmet). Razpoznavni znak je bilo skovikanje. Dvakrat sem zaukal v smer, kjer naj bi bili tovariši in že sem dobil odgovor. Vse je steklo brezhibno.

Vsekakor je bil Božo boljši vodič kot jaz, zato je krenil po železniški progi proti mestu, pri potoku proti gostilni Ograjšek in čez čisto, ki vodi v Topolšico in kmalu smo bili izvn naselja. Obe četi sva varno pripeljala na Grmado, nihče nas ni opazil.

Božova je bila odločitev o tem, kakšne so naše naloge v Šoštanju. Predložil je spisek najbolj nevarnih meščanov, zagrizenih hitlerjancev, ki bi jih morali to noč likvidirati.

8. oktobra 1941 je Božo sodeloval pri napadu na Šoštanj. Z bataljonom se je umikal proti Savinjski dolini. Z Dobrovelj je vodil eno izmed akcij v Gornjo Savinjsko dolino, potem pa ga nisem več videl.

Tone Ulrik-Krošel

Domačija Covnikovih

Pripoved Jerce Štefe

Mrzlo je bilo tisto jutro 25. oktobra 1944, po travnikih se je svetlo lesketalo, močna slana se je spustila nadnje.

Okrog devete ure zjutraj so Nemci izgnali iz hotela sester Logarjevih v Logarski dolini pregnane Solčavane – pred hišo so se morali postaviti po dva in dva. Med prestrašenimi ljudmi so bili tudi otroci, bosi, drgetajoči od mraza, ki se je privlekel izpod planin. Potem so jih odgnali.

»S seboj sem imela nekaj partizanskih obveznic«, še ni pozabila Jerca Štebe. »Na skrivaj sem jih dala materi, da jih je spravila, da ne bi zašle Nemcem v roke. Logarjevi so na garah peljali svojo prtljago. V skupini je bil tudi zajeti partizan pa Franc Letnar-Kolarjev. Nanju so še posebeno pazili.

Pri Žibovtu smo se za kratak čas ustavili, odpočili, nato še pri Covniku. Potem smo se odpravili mimo Covkovih Ruč, kjer so Nemci požgali gospodarsko poslopje in prišli do kmetije Pavlič v Beli. Nekateri so odšli v hišo, da bi si izprosili mleko, kaj toplega, nekaj za pod zob... Ničesar ni bilo.

Na dvorišču (gorici) je bilo zbranih mnogo ljudi in živine. Živali so bile lačne in žejne, mukale so in se drle. Kmalu zatem, ko so se Nemci začeli pomikati z dvorišča proti dolini, so jih napadli Bračičevci, eden izmed bataljonov. Nemci so se znašli nad pregnanci in vpili, da moramo ležati... Partizani so napadli z vso močjo.

Šli smo naprej, veleli so, da ne sme nihče hrniti niti besede. Dolga kolona se je neslišno pomikala po cesti proti Železni Kapli, morali smo biti precej oddaljeni drug od drugega... Živine se ni dalo utišati, neobgljeno je mukala.

Anton Ikovic

V Framu pri Mariboru

Kaj veš o brigadi Mirka Bračiča

Na osnovni šoli Fram so prvič pripravili kviz o poznavanju 134. SNOUB »Mirka Bračiča«, izvedli pa so ga v tamkajšnjem domu TVD »Partizan«. Nastopili so učenci zadnjih letnikov te šole ter iz šol iz Kozjega in Trziča. Vse tri so poimenovalne po tej znani in junaški partizanski enoti in njenem narodnem heroju. Na kvizu so bili nekateri preživeli pripadniki te enote, drugi borci in ostali kulturnoprosvetni ter politični delavci tega kraja in okolice.

Pobudo za kviz je dal mariborski pododbor Bračičeve brigade, ki mu že dalj časa predseduje Gregor Ciril. Leto ima z osnovno šolo v Framu podpisano listino o medsebojnem sodelovanju. Osvežimo si malo spomin: ta enota je 23. julija 1944. leta uspešno napadla nemško postojanko v Framu in kraj tudi za nekaj časa osvobodila. Prav tako tudi ni odveč poudariti, da so se njeni borci bojevali po vsej Sloveniji in končno tudi ob zaključnih bojih na naši strani, potem

pa še v zamejski Koroški.

Kviz je bil zelo dobro pripravljen. Na osnovni šoli v Framu so zbirali ali pa se kako drugače seznanjali z različnim gradivom o tej enoti že pred dvema letoma. Priprave so bile zlasti intenzivne po letošnjih šolskih počitnicah. Najprej se je potegovalo kar 24 učenek in učenec. Kar težko je bilo med njimi izbrati, kateri trije bodo to šolo zastopali po zaključnem tekmovanju.

Bogataj, Suzana Smolej (za Trzič) in Alenka Planinc, Karli Glibe ter Jože Kolarič (za Kozje).

Nastopajoči člani ekip so neverjetno dobro in izčrpno odgovarjali na zastavljena vprašanja. Vsi so bili enakovredni. Bilo je, kot bi se boj in bojna pot Bračičeve brigade odvijali včeraj, ali pa da je pri tem dogajanju bila navzoča tretja generacija. Pripadniki te enote in ostali borci so se čudili, kako dobro poznajo zgodovino partizanske udarne brigade »Mirka Bračiča«. Omenjena enota je v sklopu štirinajste divizije pomenila strah in trepet ter udarno pest za nemškega okupatorja in njenih kvislinških formacij.

Pripravili so tudi slikovno razstavo o tej bojni partizanski enoti. Poleg tega so ob spremljavi harmonike izvedli svojstven recital o tej junaški enoti.

Nastopajoči so prejeli knjižne nagrade. Med njimi je bilo tudi darilo, ki govori o zgodovini »Med Bočem in Bohorjem«. Le-to je podelil Framčanom in Tržičanom ravnatelj osnovne šole s Kozjega.

Kviz so denarno podprli delovne organizacije: mariborski Konstruktor, Založba Obzorja, Oljarna Fram Sana Hoče in družbenopolitične organizacije mesta Maribor.

Čez dve leti naj bi podoben kviz o Bračičevi brigadi izvedli na Kozjem, čez naslednji dve leti pa v Trziču.

Drago Miklavc

Silvin Sardenko

Ob 110-letnici rojstva

V slovenski literarni zgodovini je Silvin Sardenko (s pravim imenom Alojzij Merhar – rojen 15. junija 1876 v Stožicah pri Ljubljani, zapisan kot pesnik, čigar pesmi so zmes vernosti in neizživete ljubezenske sile, včasih prikrite z mistično preobleko. Njegovo po obliki spretno artistično pesmotvorstvo si včasih prizadeva posneti ritem ljudske pesmi. V takih primerih nekatere njegove pesmi izgubijo primesi verske mistike, so čisti in barviti lirični utrinki ali čustvene preproste ljudske pesmi. (S. Janež).

Izdal je več pesniških zbirk: V mladem jutru (1903), Roma (1906 – pesmi napisane v Rimu, kjer je študiral), Nebo žari (1916), Dekliške pesmi (1922) in Trojno klasje (1938–1940). Napisal je tudi nekaj dramskih iger za odrasle in otroke. Svoje prve pesmi je začel objavljati v Angelčku in Vrtcu (1985), nato pa od leta 1899 dalje pretežno v reviji Dom in svet, ki jo je leta 1922 tudi urejal. V literarno zgodovinskem smislu so zanimivi njegovi spomini »Okoli Ketteja in Murna« (Slovenski jezik 1939).

Izhajal je iz kmečke družine, gimnazijo in bogoslovje je študiral v Ljubljani, cerkveno pravo je študiral v Rimu, promoviral je leta 1906. Kot duhovnik je služboval v Šmartnem pri Litiji, Planini pri Rakeku, v Dobu in Sostrem, od leta 1908 je bil srednješolski profesor verouka v Ljubljani, od leta 1924 pa stolni kanonik. Umrli je leta 1942 na Ježici pri Ljubljani, šestinšestdeset letu starosti.

Za nas, partizane, je zanimiv kot avtor pesmi Pastirica, ki jo je leta 1920 priobčil v Domu in svetu v ciklusu Selske pesmi. Med najstarejše partizanske pesmi, ki so nastale ob naslonitvi na slovensko umetno pesem, je šteti pesem Pastirica matere in žene z začetkom za vasjo je čredo pasla. Objavil jo je Slovenski poročevalec 8. februarja 1942 s pripisom: pesem so peli na partizanskem ozemlju Dolenjske. Njeno prvo kitico je zapisal 24. maja 1942 v svoji Tovarišiji Edvard Kocbek (str. 22), ki jo je slišal na Polici pri Višnji gori. Pesem se je partizanom močno priljubila in se razširila.

Pesem je nastala hkrati s Sardenkovim Pastirico. To je pesem o pastirici nad vasjo, ki si želi k pojočemu pastirju v dolino. Ko pa se ji ta želja izpolni, spet s hrepenenjem zre v planine in si želi nazaj. V partizanski priredbi so izražene misli in želje mlade matere ali žene, ki gleda v dolino in iz doline v gore, kjer se ji bojuje mož za svobodo. Nekdanja Sardenkova otožna ljubezenska pesem je postala pogumna, jasna pesem z vero v prihodnost. (po V. Smoleju).

Tako je Silvin Sardenko, čigar 110-letnico rojstva proslavljam o letos po naključju postal partizanski pesnik. Pastirico smo partizani radi in pogostokrat peli ob raznih priložnostih in vse do danes ni pozabljena.

Dušan Mevlja

Spomin na osamljeni grob

Tiho in otožno je bilo vsem na dan mrtvih, kot bi tudi vreme žalovalo z nami. Spomnili smo se na svoje drage pokojnike in jim prižgali sveče in položili cvetje. Tako smo položili rože tudi pri spomenikih padlih tovarišev pred več kot štiridesetimi leti. V mojem srcu pa se je zbudila žalost in bolečina za padlimi tovariši. Vzbudil se mi je spomin tudi na osamljeni grob leta 1943, v Leskovi dolini. Ko so Nemci prodrali iz Italije po razpadu Italije k nam, v Leskovi dolini so jih pričakali partizani in jim postavili zasedo.

Na prekopano cesto pa so postavili mine. Ponoči so Nemci naleteli na mine in vnel se je hud boj. Po končanem boju smo šli terenci iz Babnega polja gledat na kraj, kjer so potekali boji. Nemški tank je zgrmel v dolino in zgorel. Okoli njega pa je bilo na desetine nemških čelad. Šli smo še malo dlje, kjer je pod cesto ležalo truplo neznanega partizana. Tam smo mu izkopali grob in ga zagrebli. Ta grob mi je ostal v globokem spominu in na dan mrtvih ni imel ne cvetja ne drobne svečke. V duši pa mi je ostal žalosten spomin na tiste strašne dni, ko so tovariši umirali za lepšo bodočnost. Zato naj vlada mir na vsem svetu in nikoli več vojne.

Marija Žnidaršič

**KREDITNA
BANKA
MARIBOR**

n. sub. o.

**ZDRUŽENA V LJUBLJANSKO BANKO
– ZDRUŽENO BANKO**

PROIZVODNJA MODNE KONFEKCIJE MOZIRJE n. sol. o.

**Najboljše hlače-Elkroj
hlače**

Na pokopališču v Stari cerkvi pri Kočevju smo se julija poslovlili od Karla Mlakarja iz Slovenske vasi. Rodil se je pred 59 leti. Ob razpadu Italije je vstopil v NOV. V boju za Turjak je bil zajet in odpeljan v internacijo v Nemčijo. Po vojni se je vrnil domov.

Smo še gospodarji na svoji zemlji?

V 38. številki TV-15 je tovariš Dušan Puh napisal svoje mnenje o pisanju tovarišev Slivarja in Baša.

Vsi članki: Bašev, Slivarjev in Puhov da so napisani z zavestnim hotenjem, da bi se v naši družbi zbudila želja do poštenja, proti razsipništvu in saboterstvu.

Naj navedem od naštetih primerov zadnjega, ki je zabeležen v Delu dne 31. oktobra 1986 in piše, da smo uvozili 300.000 ton pšenice (smeti), ki ni primerna za kruh, in še 500.000 ton takih smeti bo v kratkem prispelo iz tujine. Kako naj tako dejanje okvalificiramo? Za tako početje bi moral nekdo odgovarjati. Jaz sam ga ne morem imenovati, ker ne vem, kako se piše in kje je, ZIS pa zanesljivo ve, kdo je. Najbrž bo mo počakali, da se umakne v tujino tako, kot se je uvoznik Toró vina in še mnogi drugi. Če pa kdo le pride na zatožno klop, se najdejo (za uglednika) zagovorniki na komiteju, kot navaja Vuk Drašković v žepni knjigi »Sodnik«, ki nam pove, kako je žalostno končal svojo kariero sodnik, ki je sodil po zakonu in sodnikovi etiki, ker ni hotel tolmačiti voljo gospodarjevo.

Res je, da je to pisanje brez koristi, saj smo pasivni in lagodni. Pravice in dolžnosti, ki nam jih nalaga statut ZZB s svojim 3. členom in njegovo točko d nam niso mar: »Član ZZB je dolžan boriti se proti vsem pojavom in težnjam, ki so v nasprotju z družbenopolitično ureditvijo in socialističnim samoupravnim razvojem naše družbe. Varovati pridobitve NOB in socialistične revolucije.«

Tudi ustava nalaga občanom dolžnost, da zahtevajo od odgovornih poštenost in delavnost. Ne uveljavljamo predvidenega instituta odstopov družbenopolitičnih in gospodarskih delavcev na katerikoli ravni. Ne terjamo odpoklica organov in posameznikov. Volijo drugi drugega iz majhnega kroga kadrovskega opisov. Isti ljudje, ki se vrtijo v krogu, so zagrešili milijarde in se jim nič ne zgodi. Ljudski pregovor pravi, da konj voza, ki ga je zapeljal v jarek, ne bo izvelkel. Temu bi morala prisluhniti SZDL kot najštevilnejša družbenopolitična organizacija. Tako zelo smo se (po nepotrebnem) zadolžili, da nismo več gospodarji na svoji zemlji, v tej svoji lepi in vsestransko bogati domovini. Postali smo koloni, viničarji, kočarji.

AVGUŠTIN
MIKLAVČIČ-ALEKSANDER

Odprto pismo

Tridesetčlanski odbor Združenja zveze borcev NOV v KS dr. Petra Držaja občine Ljubljana Šiška je takoj po izvedenem referendumu za IV. samoprispevek v Ljubljani skrbno analiziral negativni rezultat, pri čemer je bil izredno samokritičen do lastnih pomanjkljivosti pri pripravi na ta samoprispevek, pa tudi do vseh ostalih slabosti ob samem referendumu. Ugotovili smo, da je med abstinenti tudi nekaj borcev NOV, nekaj tudi članov ZK in pa ožjih sorodnikov vodstvenih struktur v sami KS. Mnenja smo bili, da takšni ljudje ne spadajo več v te organizacije, še manj pa da jih celo vodijo.

Samo 28-odstotna abstinenca še niti ni toliko zaskrbljujoča, zaskrbljujoča je bolj le 30-odstotna privrženost programu tega samoprispevka. Po našem mnenju vzroka ta-

ko katastrofalnemu izidu ni pripisati zmaterializiranosti naših ljudi in vplivu takomenovane ekološke skupine pri MK ZSMS Ljubljana, pač pa popolni nepravilnosti programa in sami izvedbi samoprispevka. Program, ki ga je ta samoprispevek ponujal, je bil še v predpripravi na referendum in je še danes le krpanje lukenj v nesmotrnem preteklem poslovanju naših komunalnih, projektantskih in energetskih organizacij in njihovem nesmotrnem izkoriščanju razpoložljivih sredstev.

In kdo je temu kriv? Po našem mnenju sta to brezvestnost in nesposobnost tistih družbenih in političnih struktur v Ljubljani, ki so z vnašanjem za ljudi nesprejemljivih ekoloških posegov in z neupoštevanjem precejšnjega števila predlogov in zahtev ter zakulisnih izigravanj dosegli to, da je samoprispevek žalostno propadel. Nodelanost programov, brez navedbe osebne in kolektivne odgovornosti ter slaba in kratkotrajna politična množična priprava, ne nazadnje pa tudi nejasnosti pri končnem obračunu III. samoprispevka, vse to je opravilo svoje.

Prepričani smo, da velika večina ljudi ne nasprotuje socialističnemu samoupravljanju, pa tudi ne morebitnemu jasno programiranemu samoprispevku, so pa vsi pošteni občani – teh pa ni malo – proti površnosti, brezbriznosti in izigravanju. Propadel

IV. samoprispevek po našem mnenju ni nezaupanje samoupravljanju in socializmu, pač pa nezaupanje do tistih vodilnih političnih in družbenih struktur v Ljubljani, ki so ponujale program tega samoprispevka in so stale za njim.

Zato javno pozivamo vse te strukture, da o tem globoko razmislijo in brez dolgih demagoških govoranc prepustijo svoja mesta tistim socialističnim in naprednim silam, ki jih je v SZDL, ZK, ZSM in ZB še dovolj in ki bodo uspeli rešiti Ljubljancane tistih tegob, ki jih tiščijo.

KO ZZB Dr. Petra Držaja
občine Ljubljana Šiška

Tovariš urednik!

Mene in mnoge vojaške invalide zanima, zakaj vsakokrat, ko vlagamo prošnjo za klimatsko zdravljenje, moramo obvezno na slikanje pljuč, čeprav s pljuči ni nobenih težav. Če obvezno fluorografiranje »drži« štiri in več let, potem naj običajni pregled pri pljučih velja vsaj tri leta (obdobje vsake kure).

Gre za to, da je pregled drag, zelo, zelo škodljiv, da se tudi prihrani stroški prevoza, čakanje itd.

Prosim vas, da nam v TV-15 ob priložnosti posredujete pojasnilo na to vprašanje.

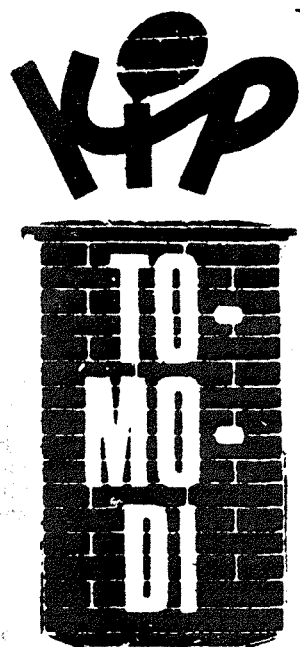
IVAN VIŽIN
Med ogradami 14, Nova Gorica

Vabilo

Vabimo vse borce in borke enot 15. udarne divizije NOVJ, da se v soboto, 13. decembra 1986 ob 15. uri udeležijo tradicionalnega srečanja v domu JLA v Ljubljani. Ob tej priložnosti bo Predsedstvo skupnosti podelilo borcem odličja 15. udarne divizije NOVJ.

Posebni vabil ne bo!

Skupnost borcev 15. udarne divizije NOVJ.

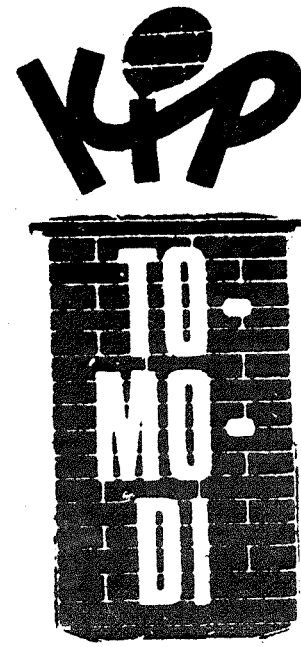
MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana,
Opekarska 13

TELEFON: centrala 212-011 ● ŠEF KOMERCIALNE: 218-347 ● TELEGRAM: KIP LJUBLJANA ●
Tekoči račun 50101-601-23238 ● TELEX: 31420 YU KIP

TOPLEJE IN CENEJE

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

Politkomisar Sime zbira in komentira

Generalnega direktorja PTT je treba odstavi

Predsedniku Zveznega izvršnega sveta Branku Mikuliču predlagam, da sproži postopek za odstavitev generalnega direktorja Jugoslovanske skupnosti PTT zaradi neupoštevanja sklepov Zveznega izvršnega sveta.

Utemeljitev: ZIS je na svoji seji 14. novembra menil, da napovedano povečanje cen PTT storitev ni gospodarsko upravičeno glede na ekonomski položaj PTT organizacij.

Skupnost jugoslovanskih PTT pa to stališče ZIS ni upoštevala in je od 15. novembra dalje uveljavljala nove cene PTT storitev, za kar je odgovoren generalni direktor skupnosti jugoslovanske PTT.

Ob navedenem ravnanju PTT se je doma in v tujini še okrepil vtis, da v socialistični Jugoslaviji vsakdo lahko počne, kar hoče, ne da bi za to bil odgovoren.

Letos spomladi je nad štirideset kongresov sprejelo skoraj enake sklepe o uveljavljanju osebne odgovornosti. Menim namreč, da je že skrajni čas, da začnemo uveljavljati osebno odgovornost tudi dejansko in ne samo na papirju!

Nesprejemljive pobude o civilnem služenju vojaškega roka.
Svet za ljudsko obrambo pri predsedstvu SFRJ je menil, da so pobude za tako ime-

novano civilno služenje vojaškega roka nesprejemljive, ker vnašajo zmedo v javnost in so v nasprotju z ustavo SFRJ in konceptom SLO in DS naše države.

Ker smo našo svobodo sila drago plačali in nam je ni nihče podaril, povsem podpiram omenjeno stališče.

Kot zanimivost naj navedem, da je časopis Družina, ki ga izdajajo slovenske rimskokatoliške škofije, 15. decembra 1985 objavil članek »Služenje vojaškega roka koristi bogoslovcem«, ki vam ga v celoti posredujem:

»V Zvezni republiki Nemčiji vedno več abiturientov, ki nameravajo postati duhovniki, pred vstopom v semenišče odhaja služiti vojaški rok. Za to se odločajo povsem samostojno, čeprav so po zakonu osvobodene te obveznosti. »Navdušenje« za služenje vojaškega roka pri kandidatih za duhovniški poklic so v ZRN začeli opažati pred tremi leti.

Rektorji škofijskih semenišč ne samo zagovarjajo tak korak svojih bodočih gojencev, temveč jih celo spodbujajo. Hans-Georg Koitz, rektor bogoslovnega semenišča v Hildesheimu, je nedavno izjavil, da služenje vojaškega roka pozitivno vpliva na spoznavanje in iznajdljivost človeka ter rast njegove osebnosti, kar navsezadnje pomaga tudi pri končni odločitvi o poklicu.«

Kljub presežku domačega olja ga bodo še uvozili

Jugoslavija je po letošnjem izredno do-

brem pridelku oljaric sposobna ponuditi tujim kupcem 50.000 ton, in to prvič po sedmih letih! Na seji izvršnega odbora Poslovne skupnosti proizvajalcev rastlinskih olj in masti Jugoslavije so ugotovili, da imamo zdaj na razpolago 390.000 ton surovega olja iz domače proizvodnje, zalog in uvoza, torej okoli 66.000 ton več od letnih potreb. Če upoštevamo še pričakovani pridelek oljne repice do 1. oktobra 1987, bo presežek surovega olja znašal 96.000 ton.

Jugoslovanski oljarji predlagajo, da bi zvezne rezerve morale prevzeti 50.000 ton in da bi tolikšno količino lahko tudi izvozili.

Toda zvezna vlada se ni menila za te podatke in je odobrila uvoz olja in oljaric v letu 1987 v skupni vrednosti 130 milijonov dolarjev.

Spet »uspešna« poteza naših vsemogočnih uvoznikov!

Različne številke o podražitvi elektrike

Ker nisem bil nikdar prav dober v računanju, sem prijatelja in sosedo – diplomirane ekonomista – vprašal, za koliko se je pravzaprav podražila elektrika. Iskreno mi je priznal, da tega ne zna, kljub temu, da je dober ekonomist. V tolažbo je še pristavil, da tega ne znajo storiti niti v zvezni skupščini.

Pravcate uganke so se lotili delegati odbora za trg in cene, ko so poskušali razvo-

zlati, koliko se je letos podražila elektrika. JUGEL (jugoslovanska skupnost elektrogospodarstva) trdi, da je cena elektrike višja za 117 odstotkov, seštevek vseh zahtev za višje cene pa znaša 165,4 odstotka.

Strokovnjaki za cene trdijo, da se je elektrika podražila za 147 odstotkov. Zvezni sekretar za tržišče in splošne gospodarske zadeve Aleksandar Donev pa vztraja, da je po štirikratnih podražitvah elektrika letos dražja za povprečnih 190 odstotkov in dodaja, da tega ne more prenesti nobeno gospodarstvo; razhajanje med cenami pa še zmeraj ni odpravljeno.

Ker ni programov, denar odhaja v razvite občine

V Črni gori si ne moremo zamisliti razprave brez govorjenja o velikem pomanjkanju denarja, velikih izgubah v gospodarstvu, prezadolženosti in vse večji nezaposlenosti. Ugotovitev še posebej velja za nerazvite občine, kjer pa v zadnjem času vlečejo na dan »nov pogled« na razmere: denar je – razvojnih programov pa ni.

V Investicijski banki – združeni banki Titograd pravijo, da iz nerazvitih občin že lep čas niso dobili pametnega programa za izgradnjo gospodarskega objekta, zato sredstva za razvoj nerazvitih dajejo razvitim občinam!

Ob tem sem se spomnil naših Butalcev, ki so trpeli lakoto zgolj zato, ke ni bilo vetra, ki bi otresel polno obložene slive!

Vaš Sime

Kako se spominjam sprejema med pionirje?

Še zelo dobro se spominjam 29. novembra pred sedmimi leti. Sprejem med pionirje smo imeli v šolski avli. V vrstah za goste so sedeli tudi naši starši. Tisti, ki smo peli v pevskem zboru, smo najprej zapeli nekaj pesmi. Sledilo je še nekaj recitacij. Potem so nam starejši pionirji in pionirke zavezali okrog vratu rdeče rutice in na glavo posadili pionirske kape. Ta čas so nam v šolski dvorani že pripravili pravo pojedino: hrenovke, sokove, indijančke in pomaranče.

SIMONA ROBLEK
Zelo sem bila ponosna, da ne bom več cicibanka. Poželjivo sem gledala k mizi, kjer so bile pripravljene rdeče rute in modre kape.

SIMONA VALTER
Najbolj sem bil vesel, ko sem dobil na glavo pionirsko kapo.

MIRAN JAGODIC
Dobro se spominjam pionirske zaobljube. Obljubili smo, da se bomo pridno učili in koristili domovini. Doma pa nama je z bratom mamica pripravila torto in cel kup sladkarij.

JANEZ ARH

Najbolj mi je ostala v spominu pojedina po proslavi.

DUŠAN BOBNAR

Najbolj se spominjam, kako je učenki, ki je delila rute, prav moja padla na tla in bila takoj umazana.

JURE URBANEC

Z ruto in kapico sem se počutila, kot da stopam v novo življenje.

MARTINA LIKAR

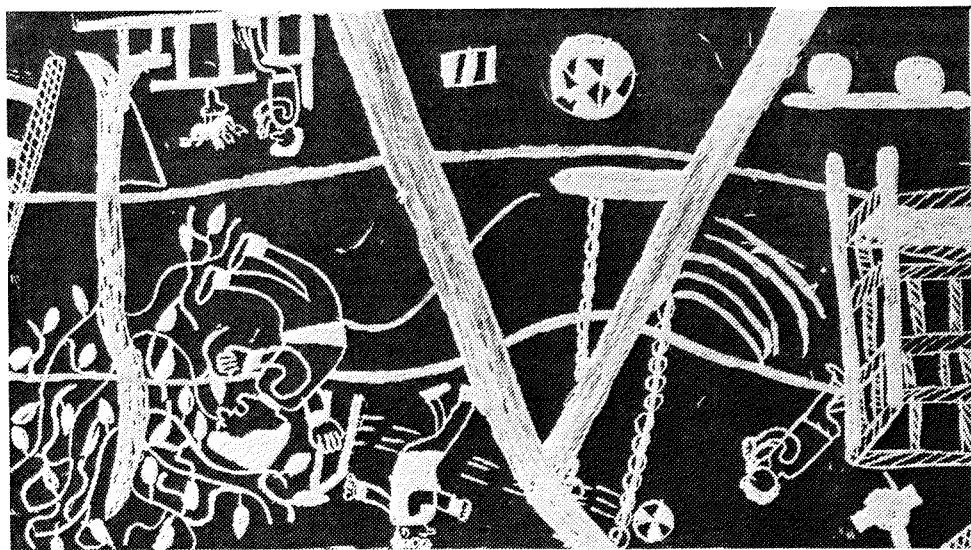
»Juhuhu! V pionirke bomo sprejeti!« se je razlegel glas po razredu. Vsi smo težko čakali na modre kape in rdeče rute. Nič manj neučakano pa nismo čakali na pojedino. Po mojem smo prav mi dobili od vseh generacij najboljšo pojedino...

SIMONA CUDERMAN

Ponosna sem bila, ker smo bili prav prvčki v središču pozornosti.

ALENKA BRUN

(Tako se spominjajo svojega sprejema v pionirske vrste naši preddvorsk priatelji).

PAVLI KVAS iz tretjega razreda straniške šole je narisal risbo o tem, kako se otroci veselijo v miru.

Nagrade za spise in risbe na temo partizanske Ljubljane

V sredo, 26. novembra, je bila še ena pomembna prireditve za ljubljanske pionirje in osnovne šole, saj jim je Odbor za pohod po poteh partizanske Ljubljane izročil številna priznanja. Leta 1982 je 41 pionirskih odredov osnovnih šol mesta Ljubljane sklenilo z odborom za Pohod, mestno in občinskimi ZPM in z odborom za izgradnjo Poti spominov in tovarštva dogovor o skrbi za videz

vič, pionirski odred Maksa Perca iz OŠ Kette-Murn, pionirski odred Anton Zadel iz Zavoda za slepo in slabovidno mladino, pionirski odred Vlado Miklavc ter OŠ Vlada Miklavca in pionirski odred Boris Kidrič iz OŠ 10. SNOUB Ljubljanske.

Odbor Pohoda pa je v sodelovanju Zavoda za šolstvo SR Slovenije marca letos povabil učence osnovnih in srednjih šol, naj se z obliko-

Rastemo pod Titovo zastavo...

Številnim prireditvam in slovesnostim, ki so se minuli teden zvrstile v počastitev dneva republike, so se pridružili pionirji in cicibani v osnovnih šolah. Za slednje je bil ta praznik še bolj svečan. Po svečani zaobljubi, da se bodo pridno učili, pomagali staršem, spoštovali vrednote narodnoosvobodilnega boja, se zavzemali za mir, svobodo in spoštovali Titova načela, so jim starejši pionirji izročili rdeče rutice in čepice. To pa ni kar tako. Postali so pionirji in ta dogodek je bilo treba na primeren način tudi proslaviti.

V športni dvorani Tivoli v Ljubljani je bila v četrtek, 27. novembra, ob 10. uri zaključna kulturno-zabavna prireditev za vse ljubljanske pionirje, ki so jih na novo sprejeli v Zvezo pionirjev. Prireditve so organizirale občinske in mestna zveza prijateljev mladine ter Pionirski dom, Center za kulturo mladih. V ljubljanski tivolski dvorani se je tako zbralo več kot pet tisoč pionirjev, ki so nosili pionirske simbole, tako da je bilo v dvorani precej pisano. Tudi program je bil pester, saj so se v Centru za kulturo mladih za ta dogodek posebej potrudili; v bogatem kulturnem programu so nastopili tudi učenci osnovnih šol Hinko Smrekar, Milan Suštaršič in gojenci Vzgojnega zavoda Fran Milčinski.

J.Č.

Stari ate je bil partizan

Moj stari ate je bil partizan. V partizane je šel septembra 1943. leta. Bil je borec 15. brigade – Belokranjske. Bil je drugi v četi. Vseh v četi je bilo štirideset. Stari ate je nosil puško in se z njo boril. Spominja se bojev, ki so bili na Turjaku in pri Novem me-

stu. V bojih je bil tudi ranjen v levo nogo. Zdravili so ga v bolnišnici na Kočevskem Rogu. S soborci se sreča vsako leto septembra.

MOJCA ŠTUBLJAR,
O.Š. 15. SNOUB Belokranjske

spominskih kamnov. Napri-zadevnejši, ki so tokrat prejeli priznanja, so bili:

pionirski odred II. grupe odredov OŠ Milana Sušteršiča, pionirski odred Borisa Kidriča iz OŠ Borisa Kidriča, pionirski odred Franca Bratovža-Aca iz OŠ Franceta Bevka, pionirski odred Prežihov Voranc iz OŠ Prežihov Voranc, pionirski odred Majde Vrhovnik iz OŠ Majde Vrhovnik, pionirski odred Tone Čufar iz OŠ Tone Čufar, pionirski odred Zvonka Runka iz OŠ Zvonka Runka, pionirski odred Milana Majcna iz OŠ Riharda Jakopiča, pionirski odred Veljka Vlahoviča iz OŠ Veljko Vlaho-

vanjem literarnih in likovnih del na temi Pohod in Pot spominov in tovarštva vključijo v praznovanje jubilejnega 30. Pohoda po poteh partizanske Ljubljane. Med mnogimi prispevki je komisija v ožjo izbiro uvrstila 10 slikarskih del, pridni so bili tudi mladi kiparji in avtorji literarnih spisov. Učenci, ustvarjalci izbranih del in njihovi mentorji so prejeli knjižne nagrade in plakete jubilejnega 30. Pohoda po poteh partizanske Ljubljane, likovna dela pa bodo razstavljena v Mestnem muzeju Ljubljana.

Jože Čurin
Foto: Marko Rudolf

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pozdravljeni, novi pionirji!

Čestitam! Kako vam kaj pristojita čepica in ruta? Gotovo prav lepo. Shranite ju, da ju boste uporabljali ob slovesnih priložnostih. Kajti tudi brez rutice in kape ste zdaj neizpodbitno pravi pionirji. To pa pomeni, da ste bili sprejeti v krog večjih, pametnejših in vseh tistih, ki morajo poleg igre sprejeti v del svojega življenja tudi resnejše učenje. Tole ni pridiga. Rada bi vam le povedala, da so tiste Titove besede, ki smo jih pred vami izgovarjali že mnogi, nekaj, česar se ni treba bati. Znanje je kot velik pisan balon, ki nas ponese v nebo. Široko nam kaže svet in mi ga gledamo, letimo v njem, se bojujemo za velika prostranstva in modre daljave. Najhuje, kar se vam lahko v življenju zgodi, je to, da bi vam postalo dolgčas in da se ne bi hoteli ničesar več naučiti. Zato naj bo moj pozdrav novopečenim pionirjem: hura za znanje!

Bojana

Pa še Petrina:

Čestitka cicibanom

Cicibani mali, danes pionirji ste postali: modro krilo ali hlače, bela bluza, rutica rdeča, to je naša sreča.

Modra čepica vam bo v ponos, srečni pionirji ste, zato domovino ljubite!

PETRA KOLAR, 4. r.
O.Š. Veljka Vlahoviča
Stranice

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Mladi zbiralci spominov

Pionirji osnovne šole Avgusta Barleta-Ambroža iz Sore pri Medvodah so se pogovarjali z borci in aktivisti. Njihova tema je bila obveščanje med NOB. Tako nam je pisala mentorica te šole Marija Pokorn in tule objavljam enega od štirih zanimivih prispevkov:

Obveščevalka Barbka

Obiskala sem aktivistko Angelo Knific-Barbko iz Rakovnika pri Medvodah. Pripovedovala mi je, kako je med vojno prenašala v torbici (cekarju) sporočila. Posebno ponosna pa je, da je takrat, ko je že bila v zaporih, s prisebnostjo rešila nekatere medvoške aktiviste. Pripovedovala je:

»Novembra 1941 sem bila zaprta v ljubljanskih zaporih. Dva meseca sem bila v samici. Tja k meni so v začetku prihajali le gestapovci. Po neskončnem zaslišanju me je sovražnik po naključju zaupal paznici Karolini Vider (ki danes živi v Ljubljani). Bila je aktivistka osvobodilne fronte. Poslana je bila na delo v zapore, da bi pomagala našim ljudem. Ko me je zagledala nemočno in pretepeno, mi je obljubila pomoč. V začetku ji nisem verjela. Prinesla mi je košček toaletnega papirja in centimeter navadnega svinčnika. Prosim me je, naj v primeru prihoda gestapovca vse skupaj pojem. Potem sem napisala na papir imena medvoških akti-

vistov, ki jim je tudi grozila aretacija. Karolina je listek srečno odnesla k nekemu aktivistu-železničarju, ki je vozil vlak od Ljubljane do Medvod. Ta je spravil listek za notranji trak železničarske kape.

Naslednji dan mi je Karolina skozi lino zaporniških vrat pošepetala, da je listič prišel v prave roke. Tako ji je sporočila Marija Arhar iz Svetja pri Medvodah. Drobn listič je pravočasno prišel v prave roke, sama pa sem še naprej prenašala mučenje in trpljenje. Ničesar nisem izdala.

Gestapo me je januarja 1944. leta odpeljal v Begunje. Zaprta sem bila s še številnimi partizankami iz Kranja. Redno so po skrivnih poteh dobivale pakete. V njih so bila tudi obvestila o napredovanju NOV in o bližajočem se koncu vojne. Maja 1945 so vse zapornike rešili pogumni fantje, borci Kokrškega odreda.

Zapisala
MATEJA SMOLEC
OS Avgust Barle
Sora pri Medvodah

Moja pot v šolo

Doma sem iz Boldraža. Naša vas je štiri kilometre oddaljena od Metlike. V šolo se otroci vozimo z avtobusom. Do postaje pa moram dober kilometer poti pešati po vijugasti asfaltirani cesti. Iz naše vasi nas je osem šolarjev metliške osemletke.

Zjutraj se zberemo sredi vasi in odkorakamo po klancu navzdol. Hodimo mimo vinogradov, sadovnjakov, njiv, travnikov in mimo gozda. Na križišču počakamo na avtobus, ki pripelje šolarje iz Radovice. Med njimi so tudi moji sošolci. DO Metlike se pogovarjamo in si tudi nagajamo. Posebno fantje se nagajivi.

MARTINA VUKŠINIČ 3. r.
dopisniški krožek
OŠ Metlika

Z belokranjskimi borci

Po približno enoletnih prizadevanjih, da bi čim več borcev 9. SNOUB – Kočevske spodbudili k zbiranju in posredovanju podatkov, informacij, pisanih in drugih materialov, potrebnih, da bi bila nastajajoča monografija o tej partizanski enoti čim bolj avtentična in celovita, se je odbor te enote 6. novembra letos ponovno sestal z belokranjskimi borci te enote (z borci na nekaterih drugih območjih se je že, na nekaterih pa se še bo). Srečanje je zopet organiziral tov. Tone Švajger iz Čudnega sela, ki je pravi zgled. S takšno voljo, tovariškim in političnim poslušom je treba še vedno delati in delovati v borčevskih vrstah, zlasti še, ko gre za snovanje del, ki naj trajno našim znanecem predstavlja enkratno dejanje našega narodnoosvobodilnega boja. Redno tudi vzdržuje stike s prek 150-timi borci, zato tudi

ni čudno, da so prišli na to srečanje malone iz vse Bele krajine, od Starega trga ob Kolpi do Metlike, od Gradca do vasi Gorenjci pri Adelešičih. Srečanje je bilo v lovskem domu v Bistrici, visoko v bregu Dobličke gore, ob znanemu partizanskemu kraju Mavren.

Čeprav smo imeli obsežen delovni program, nas je prelep sončni dan za nekaj časa ustavil, da smo se razgledali po čudoviti, jesensko obarvani naravi. V širni dolini, vse do hribov na Hrvaškem, so se v sončnem sijju kar bleščala poslopja posameznih kmetij, nakopičena v posamezna naselja, rahlo zastrta z živopisnimi sadovnjaki, med katerimi so se črtale zorane njive, ob njih bele breze, njimi za pa nekoliko potemneli smrekovi gozdiči. Nad to dolino so se po strmih pobočjih vrstili številni vinogradi s svojim zlatorde-

čim listjem, v njih pa drobne bele zidanice, ta čas polne dišečega mladega vina, da si ga čutil celo v zraku... Prevzet od teh lepot si se nehoti spomnil vojne vihr, ki je zelo hudo prizadela prav te kraje, ki so bili zibelka partizanstva. Nad vsem ustvarjenim si bil lahko samo navdušen, saj so Belokranjci zgradili svojo ožjo domovino tako, kot jo je malokdo.

V lovskem domu, ki se mu že po njegovem lepem videzu in smiselni, obenem pa racionalni ureditvi vidi, da je tudi plod belokranjske ustvarjalnosti, smo pričeli z našim srečanjem. Naša tema je bila znana že iz prejšnjega sestanka, hoteli smo jo samo še poglobiti, dokaze o posameznih dogodkih pa še bolj »izpiliti«. No, resnici na ljubo, na takšne stvari se temeljito spozna naš pisec monografije tov. Velimir Kraševac – Igor, ki je napisal že več

del iz NOB, zato je to srečanje – rekli bi mu lahko tudi križno izpričevanje – tudi vodil. Pričeli smo obravnavati pohod za pohodom, akcijo za akcijo, dogodek za dogodkom od ustanovitve 9. SNOUB – Kočevske pa do svobode. Vrstile so se izjave za izjavo, vsako pa smo vsi preverili. Težko se je bilo vsega prav spomniti, kajti čas je naredil svoje. Zunaj je sijalo sonce, znotraj pa se je delovni prostor čedalje bolj polnil s cigaretnim dimom. Toda zdaj smo skupaj, zadaj je čas, da naredimo kaj za svojo monografijo.

Kmalu se je pokazalo, da bo tudi v drugem srečanju premalo časa za uspešnejšo obdelavo celotne problematike; tako smo se končno osredotočili le bolj na primere, ki smo jih nekoliko bolje poznali: v vključevanje borcev iz Bele krajine v brigado, v pohode in boje v Gorskem kotaru, v boje za Ribnico, v katastrofo v Makošah in še v nekatere. In tako je poteklo

kar nekaj ur. Stevilo popisanih listov je še kar naprej rastlo, zunaj pa je že počasi začel ugašati kratki jesenski dan; kazali so že tudi znaki utrujenosti in tako smo morali počasi zaključiti. Ugotovili smo, da smo veliko vprašanj in nejasnosti le razčistili, kar pa še ne, pa bodo nekateri udeleženci srečanja še pisno sporočili. S tem pa so naši Belokranjci, borci Devete, kot prvi izpolnili svoj dolg do snovanja in nastanka monografije te enote.

Pred zaključkom pa smo imeli še majhno svečanost. Predsednik našega odbora tov. Alojz Bele-Tičko je z gromkim glasom, tako, da je že nekoliko mračen prostor kar zaživel, napovedal podelitev plakete 9. SNOUB – Kočevske tov. Dragu Brusu kot najstarejšemu borcu te brigade in 90-letniku. Prizor je bil nekaj izjemnega. Ob skoraj neskončno dolgi mizi smo sedeli borci, približno v sredini, drug nasproti drugemu pa stojita –

po 42-tih letih! – komandant Tičko in njegov borec Drago. In Tičko začne:

»Ali meliš?»

Drago skomigne z rameni in reče: »Bolj malo.«

Tičko: »Prav, bom pa govoril še bolj naglas. Ali me zdajliš?»

Drago: »Sedaj pa ja...«

In Tičko pove obširno obrazložitev, da je kar done-lo. Nato je čestital in predal plaketo tov. Brusu, ki se je sedaj – nekoliko ganjen, a vendar povsem zbran – zahvalil povsem mirno, z izbranimi besedami in kar nekoliko mladostno. Od ploskanja je kar zagrmelo.

Čeprav nekoliko pozno, smo srečanje vsi zadovoljni družabno zaključili. Ostalo je samo prijetno spoznanje, da smo narobe ravnali, ker nismo imeli doslej več takšnih srečanj. Odločili smo se, da bomo v prihodnje vse te napake temeljito popravili.

Karol Horvat

Ob srečanju Maistrovih borcev v Mariboru

Končno uresničena davna želja

V soboto, 22. novembra, je Mestna konferenca SZDL Maribor pred spomenikom borcev za severno mejo priredila slovesno proslavo ob 68. obletnici bojev za severno mejo. Takrat so general Rudolf Maister in njegovi soborci z učinkovito vojaško akcijo prevzeli oblast v Mariboru in odločilno prispevali k uditvi slovenske narodnostne meje v štajerskem Podravju in Pomurju. Proslave so se udeležili najvidnejši predstavniki družbenopolitičnega življenja v Mariboru na čelu s predsednikom skupščine mesta Emilom Tomažičem in članom predsedstva CK ZKS Rafaelom Razpetom.

Slavna govornika Branko Vizovišek in Zmago Porekar sta z velikim veseljem ugotovila, da je davna želja že umr-

lih in še živih Maistrovih borcev za dostojno počastitev spomina generalu in pesniku Rudolfu Maistru-Vojanovu tik pred uresničitvijo: Maistrov spomenik bo slovesno odkrit še pred 52-letnico generalove smrti, junija 1987 na Leninovem trgu. Kulturni program na proslavi so izvedli učenci Osnovne šole za severno mejo iz Maribora.

Od 363 še živih prostovoljcev – borcev za severno mejo v začetku letošnjega leta se je proslave in tovariškega srečanja na Gostinski šoli udeležilo 26 borcev, pretežno v spremstvu svojcev. Na srečanju jih je pozdravil tudi Rafael Razpet, ki je med drugim poudaril: »Spomenik generalu Maistru je pomemben kot spomin na zgodovinske dogodke, ki ste jih ustvarili pod njegovim vod-

stvom, kot trajno sporočilo in vzor prihodnjim generacijam. Najstarejši slovenski vojaški veterani so z vidnim ponosom pritrtili tem besedam, pa čeprav se je marsikateremu od njih utrnila solza iz ganjenih oči.

Najstarejši Maistrov borec iz Maribora 92-letni profesor Anton Osterc mi je ob slovesu še ves čil in navihani dejal: »Od lani do letos se je veliko zgodilo! Upam, da bom kljub vsem vihram še na svoje oči videl Maistrov spomenik v Mariboru. Potem mi smrt ne bo težka!«

Pred razidom so se zbrani veterani še hvaležno spomnili in počastili spomin na pred kratkim umrlega legendarnega koroškega partizana Pavla Zaucerja-Matjaža, ki je odkril prvi Maistrov spomenik v

Kamniku. Smrt mu je na žalost preprečila, da bi bil navzoč tudi pri odkritju spomenika v Mariboru, za postavitev katerega se je javno in odločno zavzemal.

Janko Kuster

K zapisu o partizanski saniteti na Pohorju, Kozjaku...

Melita Dolanc-Vera

Zbornika o zdravstveni službi v času narodnoosvobodilne vojne na mariborskem območju 1941–1945 še nisem prebrala – in prav možno je, da je del mojih podatkov o Meliti Dolanc ter družini Kodeli v njem že objavljen, vseeno pa prilagam še svoj pripis o tem prednem dekletu, medicinski sestri, tedanji študentki, ki smo ji kolegice na Taboru rekle »čebelica«.

Melita Dolanc-Vera se je rodila leta 1922 v Ljubljani, oče je bil novinar. Prof. Ostrovska jo je učila v Mariboru. Kot maturantka se je udeležila narodno obrambnega tabora, ki ga je priredilo akademsko društvo Dom visokošolske ljubljanske univerze na Gornji Kapli leta 1938.

se je zadrževala največ okrog zasilnih bolnic pri Kapli. Udeležila se je tudi napada na falko elektrarno. Udeležila se je vseh akcij v hudem snegu na Kozjaku, Savinjski dolini. Februarja 1945 se je z zdravnikom dr. Kodelo iz Velenja zadrževala pri Senti-lju, kjer je negovala ranjence in pomagala ljudem.

Padla je pri kmetu Mlinarju na Pesjem 20. 3. 1945, ustrelili so jo Vlahovci in Nemci ko so iskali bolnice. Pokopana je v Mariboru na frančiškanskem pokopališču.

Na šoli v Gornji Kapli je spominska plošča 12 padlim soborkam in soborcem NOB – Melite-Čebelice-Vere.

P. S. Več o mladi maturantki bo objavljeno v zborniku o študentskih in sred-

Na Kapli 1938. leta v ospredju Melita Dolanc, desno Lojze Šušmelj, akademski slikar, levo z dvignjeno roko France Golob, akademski slikar, oba padla kot talca že 1942. leta

Vojna je prekinila njen študij za bolniško sestro. Obbolela je in leto dni se je zdravila v Topolšici. Septembra 1944 je odšla v partizane, bila je bolničarka Laskovega odreda in nato Tomšičeve brigade – njeno partizansko ime je bilo Vera.

Lackov odred je deloval prav na območju Spodnje in Gornje Kaple in Remšnika do decembra leta 1944. Vera

nješolskih delovnih in narodnoosvobodilnih taborih v Sloveniji v letih od 1935 do 1940 (ki izide pri založbi Obzorja v Mariboru prihodnje leto).

Podatke za ta zapis so prispevale dr. Marica Modic-Dekleva, Elizabeta Končič in predvsem prof. Milica Ostrovska, ki je pregledala tudi muzejsko gradivo iz tistega časa. Ada Krivic

Dr. Ciril Porekar-Humski na srečanju

Lansko leto ste mi ploskali ob mojem finančno-gospodarskem sestavku. Lani je bila naša predsednica še tovarišica Milka Planinc. Ona nam je povedala, da smo vsi krivi in odgovorni za naše žalostno gospodarsko stanje. In prav je imela. Vsi smo bili odgovorni zato, ker smo molčali.

Na volitvah praktično nismo molčali in sedaj imamo novo garnituro – novo vodstvo. Toda tudi ta skupina vodilnih je ovirana, saj se še vedno lepijo na njo isti nekdanji in tudi sedanji neuspešni politiki. Zaradi teh tudi novi vodilni ne morejo po svoje ukrepati in krepiti gospodarski sistem, ker ga nesposobni še vedno potiskajo v razgradnjo namesto v uspeh. Za družbeni napredek je potreben aktivni napor, ne pa čakanje, da se zadeve same uredijo. Dokler ne bomo tržno usmerjenemu gospodarstvu omogočili, da bo bolj prodorno, se ne bomo otresli težav. Od vsakega posameznika bi bilo potrebno zahtevati resnično ekonomsko odgovornost. Kdor ne uspe, naj odkoraka iz političnega gospodarstva!

Kongresov je bilo letos dovolj. Vsi so grajali naš birokratski etatizem. Obsojalo ga je ljudstvo, vlada, članstvo in voditelji ZK, delavci in vodilni direktorji. Zakaj torej takšno protislovje?! Vsi smo proti in kljub temu se neke skrivajo tolikšna zaviralna moč etatizma. Aktivni, ki določajo politični sistem, naj razvozljajo ta težavni položaj. Upamo, da bo ustanovljeno več strokovnih svetov. Samo eden, je premalo do sedaj. Dovoljena naj bo svobodna kritika. Poudaril bi predvsem, da vse »reprogramacije« vodijo v še večje zadolževanje. Z ukazovanjem in predpisovanjem, brez vsake odgovornosti, ne bomo nikoli uspeli. Le tesno, preudarno sodelovanje tovarišev iz politike in gospodarstva lahko vodi k uspehu.

Naše padanje v inflacijo je vedno večje. Inflacija pa je pravzaprav kraja. Mikulič je povedal, da inflacijo podpirajo monopoli. Torej, komu kradejo monopoli? Menda jih podpira celo Narodna banka, ki, kakor pravijo, nekako zavira gospodarstvo. Kradejo družbi, se pravi nam vsem, zlasti pa malim ljudem, saj zavirajo socialno preobrazbo. Kdo pa so pravzaprav dejanska monopoli? To so proizvajalci, ki oblastno oblikujejo vedno višje cene. Elektrogospodarstvo, gospodinjinski aparati, avtoindustrija... Uganka pa je, zakaj naše vodstvo ne more takoj presekati tega gordijskega voza, čeprav ve za njega. Mogoče pa so dogodki z nafto in PTT storitvami pred kratkim le nekaj začetek!

Kulturna skupnost občine Celje je izdala

Celjski zbornik 1986

Osrednji del zbornika je posvečen štiridesetletnici Studijske knjižnice v Celju. Sledijo prispevki Milka Mikole Upravopolitični razvoj občine Celje v obdobju 1954–1969, Rolande Fugger-Germadnik Celje v prvih povojnih letih, Andreje Rihter Nemška protiletalska obramba in bombni napadi na Celje 1943 do 1945 in drugi.

Mogoče je prav, da se malo dlje zadržimo pri sestavku Hedvike Verhovšek. Delo KP in OF na območju OK KPS od aprila 1944 do osvoboditve. V uvodu avtorica navaja povzetek tipkopisa Franja Fijavža »Delo KP in OF na območju KPS Celje v dobi od aprila 1941 do maja 1942«, ki ga uporabi za uvodno poglavje »Partija in SKOJ v letih 1941–1945«. V njem spoznamo sestavo okrožnega komiteja KPS, po razdelitvi območja na OK Celje in OK Savinjska dolina, takoj po okupaciji. Navaja sestavo drugega vojnega okrožnega komiteja KPS, ki je začel delovati v avgustu 1941 in sestavo prvega odbo-

ra OF za mesto Celje, ki je bil izbran 6. julija 1941. Avtorica poudarja, da je bil pritisk nemške agitacije čedalje hujši in da je vdor sledil vdoru v KP in OF v Celju. Navaja vdore v obe organizaciji in posledice vse tja do oktobra 1942, (bilo je pet vdorov). Vendar se je organizacija sproti obnavljala in razvijala vse do jeseni 1943, ko je bilo aretirano 80 aktivistov, od teh je bilo 30 ustrelenih, drugi pa so bili poslani v koncentracijska taborišča.

Avtorica ugotavlja, da je politično delo do aprila 1944 v celjskem okrožju zelo zastajalo za splošnim razvojem političnih in vojaških dogodkov v Sloveniji. Večina prebivalstva je bila protihitlerjevsko usmerjena. Toda zaradi terorja, neočiščenega terena in premajhnega političnega dela je večina prebivalstva sprejemala le podtalne akcije. Nato avtorica opisuje organiziranje rajonov, v katerih se je vedno bolj širilo politično delo.

Nova organizacijska oblika je kmalu dala sadove. Avtorica podrobno opisuje delo

v rajonih in n. pr. navaja, da so v celjskem okrožju proslavili 3. obletnico osvobodilne borbe slovenskega naroda ter izvedli proslavo na predvečer 27. aprila. OK je izdelal okoli 4000 letakov, karikatur in drugega propagandnega gradiva. Ta večer so aktivisti OF, skojevci, ZSMS odbori, odbori Delavske enotnosti in drugi izvedli zelo obsežno trosilno akcijo. Posebno poglavje sestavka je posvečeno »Upravni razdelitvi slovenskega ozemlja« in »Političnemu stanju celjskega okrožja«, sept. 44. 50 poglavje je razdeljeno na podpoglavja.

V podpoglavju bela in plava garda govori o tem, da je v samem Celju obstajala ožja organizacija belo-plave garde in da se je v okolici Frankolovega pojavila skupina 5–8 oseb, ki je napadala predvsem kurirje. V organizacijskem stanju okrožja podaja sliko 14-članskega okrožnega odbora OF, kjer so bili zastopani vsi sektorji dela s komisijami in odseki. Govori o okrajih in na primeru navaja, da so bili v okraju Celje-mesto trije odbori delavske enotnosti, ali da je bilo v okraju Štore 15 krajevnih odborov OF in 1 odbor DE.

Avtorica je tudi podala podatke o izvedeni mobilizaci-

ji, posebno poglavje pa je namenjeno Zborovanju aktivistov OF v Dramljah decembra 1944. Sledijo sestavki z naslovi: Osvoboditev ujetnikov iz Starega piskra, Odlok PO OF za Štajersko februarja 1945, Politične razmere v okrožju Celje, stanje SKOJ-a in Pregled stanja v partiji in SKOJ na terenu. To zadnje poglavje govori o stanju na terenu po ofenzivi v letu 1945. Sestavek govori o tem, da je po zasedbi Zgornje Savinjske doline prišlo na teren Celje – okolica precej beguncev, ki so demoralizirali prebivalstvo, da pa se je z vztrajnim delom aktivistov in vojske položaj izboljševal. Govori o beli gardi, predvsem na območju Šmartnega, Frankolovega, kjer je nastopala kot oborožena sila in Šentruperta, kjer je razširjala samo živahno propagando.

Ko piše o politični situaciji na območju Celje – mesto, navaja, da je DE v Cinkarni zajemala 80% delavcev.

Nemogoče je zajeti vso bogato vsebino sestavka, ki odkriva marsikaj novega, vendar že teh nekaj vrstic pove, da smo prejeli sestavek, ki nas opozarja, kako težek je bil boj za svobodo na Štajerskem.

Franc Jezovnik

V slovo Vlasti Trbanc

Konec poletja so na Žalah pokopali Vlasto, nekdanjo ljubljansko aktivistko OF in taboriščnico Ravensbrücka. Rodila se je v Ljubljani, 2. oktobra 1913, v napredni sokolski družini Rozmanovih. Že zgodaj se je vključila v narodnoosvobodilno gibanje. Jeseni leta 1942 je bila izdana. Italijani so jo zaprli in mučili v Ljubljani. Ker ni ničesar priznala, so jo po mesecu mučenja zaradi pomanjkanja dokazov izpustili. Takoj po izpustitvi iz zaporov je spet nadaljevala z aktivističnim delom. Po kaptulaciji Italije 1. 1943 so jo po ovadbi domačih izdajalcev Nemci zopet zaprli, jo mučili v ljubljanskih zaporih in nato deportirali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück in kasneje v Gröneberg.

V Ljubljano se je vrnila šele po osvoboditvi, vsa bolna in izmučena. Z možem Jožetom si je ustvarila družino. Zaradi posledic mučenja in trpljenja v taborišču je po rojstvu treh sinov morala leta 1952 na težko srčno operacijo. Po uspešno opravljeni operaciji pa je zopet postala »zagnana Vlasta«, kakršno smo prej poznali. Vsa se je predala skrbi za družino, vzgoji sinov, hkrati pa tudi družbenopolitičnemu delu na terenu. Povsod jo je bilo čuti v SDZL, Rdečem križu, Društvu prijateljev mladine, šolskem pionirskem svetu in drugod. Leta 1967 jo je bolezen zopet prikovala na posteljo, tokrat za vedno. Toda kljub temu ni klonila; še

naprej je po svojih močeh pomagala možu Jožetu in sinovom Zvonku, Bojanu in Dragu, se z njimi veselila, ko so doštudirali, se zaposlili in si ustvarili svoje družine. Neizmerno je bila srečna, ko so prihajali na svet njeni vnuki, kar šest jih je. Vlivali so ji življenjsko moč, katero je res potrebovala. Nenehna skrb za vnучke, močna volja do življenja, do vsega dobrega in poštenega, do nudenja pomoči potrebnim, ji je dajala novih moči, da je pozabila na svoje bolečine, ki so postajale že neznosne. Ves čas ji je stal ob strani mož Jože, jo bodril in ji skušal s pozornostjo in ljubeznijo lajšati trpljenje.

Vlasta nam je dokazala, da je bila predvsem človek in to pogumen in pošten človek, pripravljen pomagati vsakomur. Ohranili jo bomo v lepem spominu. Za svoje delo je bila odlikovana z medaljo zaslug za narod, priznanjem OF Slovenskega naroda in drugimi priznanji.

M. Novak

Netočnosti v knjigi Tomšičeva brigada 1942–1943

Uredništvo prosim, da objavi moje popravke in dopolnitve k poglavju Finale v Jelenovem žlebu v knjigi Tomšičeva brigada 1942–1943 Franceta Sterleta, ki je izšla letos, ker so v njem netočnosti.

V tem poglavju Franci Sterle navaja, da je 1. četi 2. bataljona Gubčeve brigade v Jelenovem žlebu 26. 3. 1943 poveljeval Janez Hribar-Rokca. Tako sem tudi jaz napisal v spodaj navedenem mojem članku, ker nisem vedel dejstev, ki jih vem sedaj.

Enako beremo v knjigi Gubčeva brigada na str. 186. V svojih spominih, ki so v arhivu IZDG Ljubljana, pa je imenovani na str. 25 napisal, da je bil 2. 2. 1943 kot ranjenec med ranjenci v Žužemberku, da je bil v bolnici v Žužemberku – Gorjanci, na str. 26 pa, da se je vrnil v Gubčovo brigado 3. 4. 1943 v Podgori pri Planini. Janez Hribar-Rokca torej po lastni izjavi ni bil udeleženec boja v Jelenovem žlebu in zato tudi ne poveljnik 1. čete 1. bataljona v tem boju.

Po dosedaj zbranih podatkih in izjavah Adolfa Osterca-Adija je bil imenovani ko-

mandir 1. čete 2. bataljona v boju v Jelenovem žlebu 26. 3. 1943.

V navedenem poglavju na str. 602 je tudi napisano, da sta v Jelenovem žlebu padla po dva partizana iz Gubčeve in Cankarjeve brigade (tako tudi piše v knjigi Gubčeve in Cankarjeve brigade op. MK.), med njimi četni komandir in narodni junak Ivan Omerza-Johan iz 2. bataljona Cankarjeve brigade, ranjeni so bili iz Gubčeve brigade trije, iz Cankarjeve brigade pa 17 borcev. Jaz sem v mojem članku Velika partizanska zmaga v Jelenovem žlebu, objavljenem v TV-15 24. 3. 1983, napisal tole:

»V knjigi Cankarjeva brigada, ki jo je napisal Lado Ambrožič-Novljan je napisano, da sta v Jelenovem žlebu padla dva cankarjevca, in to Johan Oberstar in Maks. V Jelenovem žlebu pa so na spominskih ploščah napisani padli cankarjevci Ivan Omerza-Johan, Peter Lakner in Maks Pitino. Po podatkih občinskega odbora ZZB NOV Ribnica, ki je postavil to spominsko ploščo, je Ivan Omerza-Oberstar, ka-

kršno je bilo njegovo domače ime. Bil je komandir čete v Cankarjevi brigadi in je narodni heroj. Maks je Maks Pitino. Za Petra Laknerja se je pozneje ugotovilo, da je padel v Jelenovem žlebu, bil je politkomisar čete v CB.

V tem članku sem tudi opisal, kako sta padla iz GB komandir 2. čete Janez Šmuc-Roman in komisar 1. čete Jože Žagar-Jug in da sta brigadi izgubili pet partizanov v Jelenovem žlebu.

Ranjeni borci II. bataljona »Cankarjeve brigade« so bili: Lado Kocijan, politdelegat voda in sekretar SKOJ čete, Kazimir Klešnik-Kazi, politkomisar čete in Anton Podboršek-Saša. Lado Kocijan je bil lažje ranjen v skupini Franca Kreseta-Čobana, ki je zaplenila težki mitraljez. Saša je bil ranjen v prsi, potem ko je vrgel bombo na italijanski mitraljez, ga zgrabil in ga hotel odvzeti Italijanom. V članku je napačno napisano, da so to borci Cankarjeve brigade. V TV-15 31. januarja 1983 je bilo popravljeno, da gre za borce Gubčeve brigade.

Pozneje sem ugotovil, da so bili ranjeni v Jelenovem

žlebu še naslednji borci Gubčeve brigade: Anton Anžič-Zamorc, Alojz Prusnik-Čik, Vinko Šinkovec-Sokol, Franc Vidmar-Brko in Andrej Obid. Skupno ranjenih 8 borcev GB v Jelenovem žlebu.

V navedenem poglavju na strani 603 piše, da sta bila od 22. 3. do 26. 3. 1943 v GB dva mrtva in trije ranjeni, kar pa v knjigi GB za ta čas tega ne piše. Po najnovejših podatkih je bilo v tem času v bojih pred Jelenovim žlebom ranjenih 9 borcev Gubčeve brigade, in to Mirko Klančar-Sandi, komisar 3. čete 3. bataljona, Pavel Golob – borec, Dora Nankovič, bolničarka in Jože Berus, vodnik voda, vsi 25. 3. 1943 pri Rakitnici, Ivan Koporc-Janezek, Alojz Jožef-Muc in Franc Pavček-Andrej. Na položaju Ribnica-Rakitnica sta bila 25. 3. 1943 ranjena tudi Franc Luzar in Franc Rošelj. V tem času je bilo v Jelenovem žlebu ranjenih skupaj 14 borcev GB (toliko jih je sedaj znano). V Rakitnici je padel Vladimir Rus.

Mirko Klančar

NOVOTEKS

tekstilna tovarna n. sol. o.
NOVO MESTO, Foersterjeva 10poštni predal 100
telefon: 23 030
brzjavni: novotekst
telex: 33 716 YU NOVTEXNOVE IDEJE
NOVE TKANINE
NOVA OBLAČILA

alples industrija pohištva

ŽELEZNIKI

Vinko Kristan-Cene

Ob ponovnem odkritju spominske plošče v Ljubljani

V letih po osvoboditvi, ko je bil spomin na predvojnega revolucionarja in prvoborca Vinka Kristana še svež, je bila v Ljubljani odkrita spominska plošča na dvoriščni hišici, v kateri je bil 9. aprila 1942. ustreljen. To je bilo na takratni Sv. Petra cesti, pozneje Trubarjevi cesti 70 B. Ko so potrebovali prostor za novogradnjo, so na tem prostoru podrli več majhnih hiš. Med njimi so leta 1978 porušili tudi to hišico s spominsko ploščo vred. Čudno, da je kaj takega možno v socialistični državi, ne da bi kdo za to odgovarjal.

Ker ni šel let zatem nihče ničesar ukrenil, je Odbor medvojnih aktivistov OF Ljubljane zadolžil Krajevni odbor ZB Tabor, da ponovno postavi spominsko ploščo. To je bilo v koncu leta 1983. Pri vsej naši »ekspeditivnosti«^o so minila še nadaljnja tri leta, ko so 27. novembra ponovno odkrili novo spominsko ploščo na Trubarjevi 75, na najbližji hiši od tiste, kjer je 1942. padel pod okupatorjevimi strelji Vinko Kristan. Potrebne so bile razne odobritve za ponovno postavitve, izdelavo in odkritje nove spominske plošče. Sliši se prav neverjetno, da je moralo miniti devet let od rušenja hiše (in z njo plošče) do postavitve nove ploš-

če. Če se Zveza borcev Tabor in predsednik njene komisije za tradicije tovariša Teodor Stojšin ter Albin Vengust ne bi tako vztrajno in postrvovalno zavzemali, kot so se, bi se postavitve nove spominske plošče še dalj zavlekla, ali pa do nje sploh ne bi prišlo, saj bi z novimi generacijami vse padlo v pozabo.

V krajevni skupnosti Tabor (občina Ljubljana-Center), na področju katere je bil 1942. ustreljen Vinko Kristan, je veliko novih stavb in novih stanovalcev ter veliko mlajših ljudi, priseljenih v ta predel ljubljanskega centra. Povsem razumljivo je, da brez spominskega obeležja, brez prenašanja tradicij, brez ustnega izročila, kar je po vseh in manjših krajih običajno, ti prebivalci KS pač ne morejo vedeti, kaj se je v njihovi neposredni bližini dogajalo prvo leto okupacije. Verjetno tudi na najbližji šoli Ledina niso vedeli in niso mogli vedeti, vse do priprav na odkritje te plošče z njihovim kulturnim prispevkom, da je v njihovi bližini v boju za osvoboditev padlo še eno mlado življenje. Takrat so italijanski fašisti ter gorenjski in ljubljanski izdajalci po nalogu Gestapa z močnimi silami nenaadoma obkolili malo dvoriščno hišo, ker je

bilo izdano, da bo tistega dne pozno popoldan prišel tja vođa nabornega odseka Glavnega poveljstva slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet Vinko Kristan, da bi ponovno vzpostavil prekinjeno zvezo z gorenjskimi partizani. Vdrli so v hišo oziroma stanovanje zavedne družine Štefančič ter brez slehernega legitimiranja ali zasliševanja Vinka Kristana na licu mesta ustrelili, saj so vedeli, koga imajo v rokah. Tako je padel Vinko Kristan, star komaj 25 let.

Ker je padel med prvimi borci in je od takrat minilo že 44 let in ker je mnogo njegovih sodelavcev tudi padlo, ali pa so po vojni umrli, je do neke mere razumljivo, ni pa opravičljivo, da je zbledel spomin nanj prav v Ljubljani. Tu se je šolal, bil sprejet kot 18-letni aktiven mladinec 1935. leta v KP in kmalu zatem postal član Mladinske komisije pri CK KPS, nato

pa član Pokrajinskega komiteja SKOJ za Slovenijo, zadolžen za delo s kmečko mladino. Iz Ljubljane se je širilo njegovo revolucionarno delovanje po vsej Sloveniji in tu je končno padel. Nikjer v Ljubljani ni slišati njegovega imena, ni bil imenovan za heroja, čeprav je to nedvomno zaslužil, na njegov grob na ljubljanskih Žalah ni v vseh letih od osvoboditve do zdaj nihče položil niti ene same rože ali prižgal svečke, razen njegovi najdražji.

Znan in priljubljen med tišočerimi mladimi kmečkimi ljudmi po vsej Sloveniji, katere je v okviru Zveze kmečkih fantov in deklet več let pred vojno sistematično napredno usmerjal na nešteti sestankih, posvetih, zborovanjih, v svojih govorih pred množicami in v svojih člankih v »Grudi«, živi v njihovem spominu še danes.

Na Dolenjskem še vedno izredno cenijo njegovo delo v letu 1940. in 1941. do okupacije, ko je postavil široke in trdne temelje za poznejši močan polet osvobodilnega boja na Dolenjskem. S svojo doslednostjo in razglednostjo je izredno uspešno krepil KP in SKOJ v novomeškem okrožju. Bilo mu je komaj 23 let, ko je postal sekretar Okrožnega komiteja KP novomeškega okrožja. Novomeščani so se oddolžili njegovemu spominu s pomenovanjem ulice, spominsko ploščo in posebno vitrino v Dolenjskem muzeju v stalni zbirki NOB. Tudi Be-

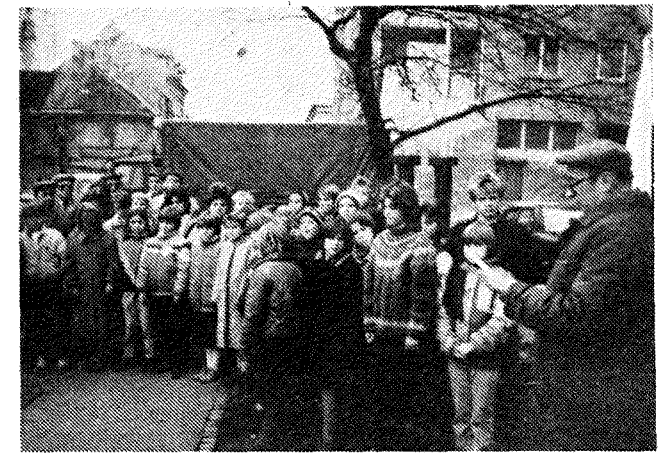
lokranjci in Notranjci se še spominjajo, kako je takoj po okupaciji deloval med njimi kot inštruktor CK KPS na pripravah za oboroženi boj.

V prvi naslednji številki Slovenskega Poročevalca po Kristanovi smrti je objavilo Glavno poveljstvo slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet posebno objavo in priznanje njegovemu pogumu in delu. V isti številki Slovenskega poročevalca je objavljen nekrolog Vinku Kristanu, v katerem je navedeno, da je imel zelo težko mladost ter da se je kot osnovnošolec in dijak moral s trdim delom sam preživljati in šolati. Kot znan komunist ni mogel dobiti stalne zaposlitve, zato se je zelo težko preživljal. Poleg političnega delovanja se je ukvarjal tudi s pisanjem črtic. Ni bilo težave, pred katero bi klonil. Bil je neustrašen, mirno je gledal vsaki nevarnosti v oči. Vedno in povsod je bil opti-

mist, poln trdnega zaupanja v lepšo prihodnost delovnega človeka.

Kot preganjani in iskani ilegalci je mirno hodil po okupirani Ljubljani, zbiral podatke in preverjal prijavljene prostovoljce za odhod v partizane in organiziral odhod stotine prostovoljcev v partizanske enote. Pri svojem političnem delovanju od 1933–1942 ni niti enkrat pomislil na sebe, na svojo varnost in življenje. Bil je lik do kraja poštenega, skromnega, sposobnega in pogumnega borca in komunista. Skupaj z drugimi predvojnimi revolucionarji in borci NOB je vložil vse svoje moči v naš boljši jutri. Zato ne sme zbledeti njegova slika. Slovesnost ob odkritju nove spominske plošče, katere so se udeležili tudi Kristanovi nekdanji sodelavci, je dostojna oddolžitev njegove mu spominu.

Vilma Bebler-Pirkovič

Francosko-jugoslovanska razstava letalske opreme

O možnostih sodelovanja med državama na področju proizvodnje letalske opreme

Prejšnji teden so na predlog združenja proizvajalcev letalske opreme francoske industrije GIFAS v Mostarju pripravili skupno razstavo – predstavitev tehnično-tehnoloških dosežkov letalskih industrij Jugoslavije in Francije.

Najpomembnejši cilj te razstave je bilo medsebojno spoznavanje tehnično-tehnoloških ravni obeh industrij, predvsem pa preučitev dejanskih možnosti sodelovanja naše letalske industrije v mednarodni delitvi dela. V okviru predstavitve so pripravili tudi pogovor z odgovornimi predstavniki francoskih proizvajalcev opreme

glede odnosov, reklamacij in kakovosti do sedaj dobavljene opreme za potrebe našega letalstva.

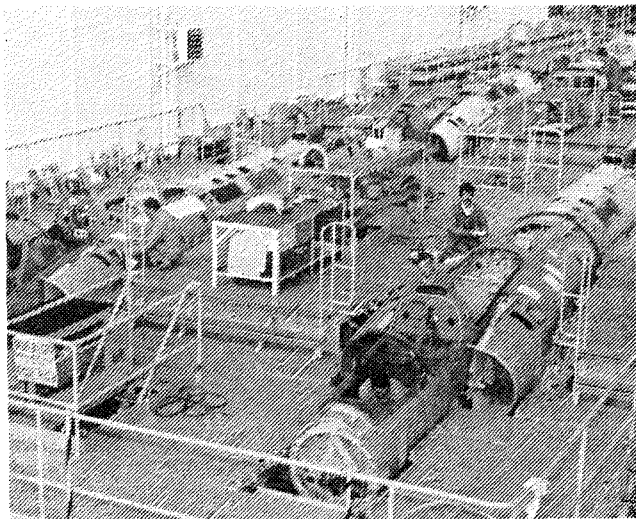
Organizator te razstave je bila Skupnost industrije orožja in vojaške opreme Jugoslavije, gostitelj pa Soko Mostar. Našo stran je zastopalo 25, francosko pa 35 proizvajalcev letalske opreme. S kakšno resnostjo so k temu pristopili Francozi, pove že podatek, da je v Mostar prišla 80 članska delegacija teh proizvajalcev na čelu s predsednikom skupine proizvajalcev opreme GIFAS Jaquesom Savoyenom. Našo stran pa je vodil Vlado Nikolić, podpredsednik Skupno-

sti industrije orožja in vojaške opreme in vojaške opreme Jugoslavije.

Na slavnostnem sprejemu in večerji je francoski veleposlanik v Jugoslaviji izjavil, da Francija želi sodelovati pri premagovanju naših gospodarskih težav in je pripravljena pomagati naši industriji z najsodobnejšo tehnologijo. Francoska stran pa je preučila tudi možnosti za neposredno sodelovanje z našo letalsko industrijo. Tako so se pogovarjali o možnostih za skupno projektiranje našega novega bojnega letala. Francozi nam v zvezi s proizvodnjo tega letala ponujajo sodelovanje od same-

ga začetka, torej konstruiranja, pa vse do dokončne proizvodnje. Pri tem bi nas seznanili s tehnologijo uporabe kompozitnih materialov, z

najsodobnejšo elektronsko opremo za bojna letala, ponujajo pa nam tudi najsodobnejši motor, ki ga šele razvijajo – SNECMA M88.

Sestavljanje letala mirage 2000 v eni izmed francoskih letalskih tovarn.

Prav tako so potekali pogovori o možnostih za proizvodnjo srednjega transportnega helikopterja pri nas. Z dosedanjim sodelovanjem na tem področju – proizvodnja lahkega helikopterja gazela – so zadovoljni, naše pridobljene izkušnje pa bi nedvomno lahko uporabili tudi pri načrtovanju zahtevnejšega projekta.

Francoski strokovnjaki so si ogledali proizvode naše letalske industrije in spoznali, da smo na letalskem področju že dosegli zahtevano raven, več pa bomo morali storiti na samem področju proizvodnje letalske opreme, predvsem elektronske. Ta je tudi najbolj zapletena in zahteva največ znanja ter najbolj razvito tehnologijo. Prav na tem področju pa bi si od sodelovanja s Francozi lahko največ obetali.

Boris Knific

Enajsti Borec

V uvodnem prispevku predzadnje letošnje številke revije Borec se z dr. Jankom Pleterskim pogovarja drugi naš zgodovinar dr. Dušan Nečak. Beseda teče o knjigi, v katerih Pleterski obdeluje narodna in razredna vprašanja jugoslovanske skupnosti in posebej seveda Slovencev.

Spominski zapis v slovo Bojanu Štihu je napisal Tone Partljič, objavljen pa je tudi poslovljni govor Vlada Habjana na pogrebu revolucionarja Franceta Klopčiča.

Jedro številke (20 revijalnih strani) obsega recenzentki prispevek dr. Gordane Vlačić z naslovom: »O nekaterih vidikih metodologije znanstvenega vrednotenja zgodovine KPJ med svetovnimi vojnami«. Razprava se tehtno ukvarja z deloma Historija SFRJ in Jugoslavija 1908–1984 (Zbirka dokumentov), oziroma z razmerji

med revolucijo in nacionalnim vprašanjem, ki so jih v teh delih zarisali jugoslovanski zgodovinarji Dušan Bilandžić, Branko Petranović in Momčilo Zečević.

Zelo zanimiv »Zapis za zgodovino«^o objavlja dr. Marko Vrhunec. Lahko bi ga imenovali tudi Saga o Vrhuncih; iz tega zapisa (ter slikovne priloge), ki obravnava čas od aprila 1941 do italijanske kapitulacije, spozna bralec nemajhen revolucionarni delež imenovane družine, sočasno pa zve številne zanimive podrobnosti o celotnem slovenskem narodnoosvobodilnem gibanju. Kot nekakšen samostojno delujoč post scriptum je temu Vrhunčevemu delu priloženo pričevanje, kako se je VOS borila neposredno proti Gastonu Gambari, komandantu italijanskih oboroženih sil v Sloveniji leta 1943.

V rubriki Ocenjujemo Fa-

bijan Trgo zelo pohvalno piše o knjigi Narodi, Jugoslavija, revolucija dr. Janka Pleterskega. Martin Ivanič obdeluje zbornik Pot kmečkemu ljudstvu v OF, ki ga je uredil Drago Košmrlj in je izšel letos spomladi. Navzlic nekaterim obrobim zameram daje recenzent zborniku dolžno priznanje. Nadalje prinaša revija ocene knjig Odmevi Branka Babiča, Monografija o partizanskem zobo-zdravstvu dr. Velimira Vulikiča ter Spomini rdečega grofa izpod peresa Mihaly Karloyja. Imenovana dela so ocenili: prvo Branko Marušič, drugo dr. Ivo Pavšič in dr. Miroslav Stiplovšek, tretje pa dr. Franc Rozman.

V sklepni del revije sta uvrščena še dva zapisa. Prvega na temo Romansirana zgodovina – da ali ne?, je najisal Vinko Trinkaus. Za razloček od prejšnjih sedmih prispevkov, ki so se ukvarjali s citiranim vprašanjem v glavnem teoretično, postreže Trinkaus z vrsto povsem praktičnih opazovanj na

podlagi številnih del iz domače in svetovne literature.

Kratek polemični spis Ob Kermaunerjevi razlagi mita pa je reviji poslal Dušan Mevlja. Znani mariborski književnik in publicist apostrofira nekatera Kermaunerjeva vrednotenja, čes da so le-ta neustrezna, nepravilna in nepravilna do NOB. Mevlja zlasti napada ugotovitev, da »imajo pisci pravico obravnavati NOB po svoje, ne glede na zgodovinsko

resnico«. (Takšno nevzdržno »mitsko«^o pravico da je Kermauner zagovarjal zlasti na podlagi Snojevega romana Gavženhrb). Mevlji tudi ni po volji Kermaunerjevo

vrednotenje igre Vitomila Zupana Rojstvo v nevihti ob hkratnem razvrednotenju Borovih Raztrgancev.

Z. K.

JAVOR 35

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADASKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA SKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika: MILENKO STRAŠEK – reportaža: BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija: Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročninski oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35